

Hvad er planen?

- En kvalitativ undersøgelse af indholdet i Kriminalforsorgens handleplaner

Anita Rønning og Nadja Lund-Sørensen

Direktoratet for Kriminalforsorgen
Evalueringseenheden, Straffuldbyrdelseskontoret
November 2014

Indhold

Resume	4
Indledning.....	7
Baggrund	7
Formål.....	8
Datamateriale og analysestrategi.....	9
En udforskende tilgang.....	9
Fra handleplaner til analyseark til temaer.....	9
Hvad har undersøgelsen fokus på?	10
Hvordan kan resultaterne bruges?.....	12
Læsevejledning	13
Hvad er en handleplan?.....	14
Indholdet i en handleplan	14
De formelle krav til handleplanen	15
Tema 1 – Mest af pligt?	17
Et halvhjertet overblik?	17
En halvhjertet overensstemmelse?	20
Hvor lidt kan der stå?	21
Kan det ”uproblematiske” bedrage?	22
Tema 2 - Kunsten at skabe overblik.....	24
Informationen der forsvandt.....	24
Et saligt rod.....	26
Overblik på trods af kompleksitet	28
Mangelfuld information og andre udfordringer i den skriftlige kommunikation	28
Er ”ved ikke” en dækkende oplysning?	29
Bolig: husleje ok.....	30
Tema 3 - ”Løvehoved, kasketkarl og halvnøgen dame”	32
Informationer der ikke kommer i spil.....	32
Ukritisk reproduktion af klientens udtalelser.....	34
”Nice to know – need to know”	36
Tema 4: Formalia – når de officielle intentioner udfordres	38
At inddrage klienten fra start til slut – den dømte som medspiller	38

At have fokus på årsagerne til kriminalitet og recidiv	40
Planen skal sikre sammenhæng og skabe overblik – men hvor er handlingen?	42
Hvad er faglighed og hvad er personlige betragtninger?	44
Sammenfatning – handleplanstyperne	46
Undersøgelsen i perspektiv	48
Handleplansarbejdet – et område i forandring	48
Hvorfor og hvordan har undersøgelsen betydning trods forandringsproces?	50
Er der sammenhæng mellem dokumentation og praksis?	51
Litteraturliste	54
Bilag 1: Eksempel på handleplan	55
Bilag 2: 8 krav til den gode handleplan	60

Resume

I en ny undersøgelse af handleplansarbejdet i den svenske Kriminalforsorg, konkluderes det, at det resocialiserende arbejde med klienterne omfatter langt mere end det, som nedfældes i en handleplan. Den svenske undersøgelse bygger på bl.a. observationer og en analyse af skrevne handleplaner. Forskerne bag undersøgelsen finder, at selv om de handleplansansvarlige ganske vist følger de officielle retningslinjer omkring handleplansarbejdet, så er det et arbejde, de ofte forholder sig til og udfører på mekanisk vis. Sideløbende med det mekaniske handleplansarbejde foregår et andet, der karakteriseres af et kontinuerligt relationsarbejde, småsnak, anerkendende kommentarer i løbet af hverdagens aktiviteter og et generelt medmenneskeligt engagement. Et arbejde som også har sigtet rettet ind på klientens forandringsproces. Forskerne konkluderer, at den svenske handleplan primært er et dokument, der tilfredsstiller Kriminalforsorgens behov for orden og at kunne vise, hvad man gør i løbet af klienternes straffuldbyrdsforløb.

Evalueringsenheden i den danske Kriminalforsorg har også gennemført en undersøgelse af handleplansarbejdet på tjenestestederne. Foreliggende rapport redegør for resultaterne af denne undersøgelse. Rapporten er anden del i en kortlægning af Kriminalforsorgens handleplansarbejde, hvor første delrapport udkom i 2013 og omfattede en kvantitativ undersøgelse af udfyldelsesgraden i de forskellige dele af handleplanen. Den ovenfor nævnte undersøgelse af handleplansarbejdet i den svenske Kriminalforsorg har haft stor betydning for den danske undersøgelse. De perspektiver og konklusioner, som forskerne bag den svenske undersøgelse løfter frem, aktualiseres nemlig også i den danske for at sætte handleplansarbejdet i relief.

Nærværende undersøgelse bygger på en analyse af 70 komplette handleplansforløb svarende til mere end 250 handleplaner. Handleplanerne er udvalgt tilfældigt fra en repræsentativ stikprøve.

Analysen viser at:

- Der er flere eksempler på handleplaner, som ikke lever op til kravene om at give overblik over klientens situation og understøtte vidensdelingen i Kriminalforsorgen. Der er f.eks. de meget kortfattede handleplaner, som giver anledning til flere spørgsmål, end hvad de svarer på, og de fremstår dermed som indforståede og til tider meningsløse. Derudover er det svært at få øje på, om og hvordan disse handleplaner kan bruges i det resocialiserende arbejde, og det kommer dermed til at fremstå som om, at de er udarbejdet mere af pligt end af gavn.
- Det manglende overblik kan også hænge sammen med andre ting. Analysen afdækker f.eks. også handleplansforløb for klienter med meget komplekse problemstillinger og omfattende forsorgsmæssige behov, hvor gamle og nye oplysninger om klienten blandes i et saligt rod. Endvidere ses der handleplansforløb, der omfatter mange versioner og/eller flere forskellige handleplansansvarlige i løbet af et fuldbyrdsforløb, og hvor kontinuitet og ensretning i formidlingen af oplysninger er en mangelvare.
- I de gennemlæste handleplaner er der adskillige eksempler på beskrivelser om klienten, som ikke kommer i spil i forhold til det resocialiserende arbejde. Der er med andre ord ikke sammenhæng mellem, hvad der står i beskrivelse, vurdering og indsats. Endvidere synes der i mange handleplaner

at være en tendens til at reproducere klientens udtalelser ukritisk. Når der ikke knyttes faglige overvejelser til indholdet i handleplanen, kan det være svært at se, hvordan indholdet er relevant.

- Klienten har oftest en aktiv stemme i handleplansarbejdet, men det er dog sjældent eksplicit, hvordan klienten har været inddraget, og det fremgår aldrig, hvorvidt klienten har godkendt og fået udleveret handleplanen.
- Der skal i handleplanerne være fokus på årsagerne til kriminalitet og recidiv, men netop dette punkt synes at være svært at udfylde i handleplanen. Der er ingen fælles holdning til og forståelse af, hvordan man udfylder punktet.
- I handleplanerne skal klientens situation vurderes, og der skal på baggrund af disse vurderinger igangsættes konkrete indsatser. Bemærkelsesværdigt er der dog forbløffende lidt handling i planerne.
- Fagligheden skal bruges i arbejdet med handleplanerne, men nogle gange skinner personlige holdninger frem. Det kan virke normativt og fjerne fokus fra, at handleplanen også er klientens dokument.

Rapporten tematiserer fire udviklingsområder for indholdet i handleplanen. Tema 1 drejer sig om den minimalistiske handleplan, der indholdsmæssigt er så begrænset, at den fremstår ubrugelig. I tema 2 berører vi handleplaner, hvor indholdet er præsenteret på en ustruktureret og rodet facon, hvilket bevirker, at man som læser mister overblikket. I tema 3 stifter vi bekendtskab med handleplaner, der indeholder irrelevant information, som ikke umiddelbart har sammenhæng med handleplanens formål med at lægge en plan for det resocialiserede arbejde. Endelig eksemplificeres det i tema 4, hvordan uoverensstemmelser mellem de officielle retningslinjer for handleplansarbejdet og handleplanernes faktiske indhold kan se ud.

Den gode handleplan berøres nærmest ikke i rapporten, hvilket skyldes to ting. For det første har undersøgelsen ikke haft fokus på at belyse den gode handleplan, da der i disse tilfælde ikke er brug for kvalitetssikring og udvikling. Formålet med undersøgelsen har ikke været at give Kriminalforsorgens handleplansarbejde et ukritisk gennemsyn, men at pege på de områder hvor der er plads til forbedringer. For det andet, så har eksempler på den gode handleplan ikke været dominerende i materialet.

I rapporten koges analysen af de 70 handleplansforløb ned til at omfatte forskellige handleplans-typer; stikordshandleplanen, personjournal-handleplanen, jeg-skriver-mens-vi-snakker-handleplanen og den gode handleplan. Formålet med at karakterisere disse handleplanstyper er at danne baggrund for refleksioner om handleplansarbejdet på Kriminalforsorgens institutioner.

Rapporten afsluttes med en perspektivering af undersøgelsen og handleplansarbejdet. Dette sker bl.a. med henvisning til ovenfor nævnte svenske undersøgelse, som altså viser, at det som dokumenteres i handleplansmodulet ikke er dækkende for det resocialiserende arbejde, der foregår på institutionerne. Handleplanerne udarbejdes som de skal, og i arbejdet følges de officielle retningslinjer, men udarbejdelsen sker ofte per automatik og den konkrete praksis indeholder ofte også andre vurderinger og indsatser end beskrevet. Den svenske undersøgelse bygger på en analyse af skrevne handleplaner og på observationer af

praksisudøvelse. En del af hovedpointerne fra den svenske undersøgelse kan meget vel tænkes at gælde i dansk sammenhæng, eftersom handleplansarbejdet på mange punkter er sammenligneligt. Men da denne undersøgelse udelukkende bygger på en analyse af det, som er beskrevet i handleplanerne, så er det svært at vide, i hvor stor udstrækning det beskrevne spejler praksis. Det som synes forskelligt i henholdsvis den danske og svenske undersøgelse er, at de handleplansansvarlige i Sverige følger de officielle retningslinjer, mens der er noget, der tyder på, at det ikke sker i samme udstrækning i dansk kriminalforsorg.

Endelig diskuteres aktualiteten af undersøgelsen set i lyset af de seneste forandringer i handleplansarbejdet som følge af implementeringen af RNR i KiF. Det konstateres, at undersøgelsen stadig er relevant, fordi udviklingspunkterne også drejer sig om, hvordan og hvad der dokumenteres i handleplanerne.

Indledning

I 2001 blev det indskrevet i straffuldbyrdelsesloven, at Kriminalforsorgen - i samarbejde med den dømte - skal udarbejde en plan for strafudståelsen og tiden efter løsladelsen. Den såkaldte handleplan skal være med til at sikre, at der gennem en vurdering af den dømtes personlige og sociale forhold iværksættes indsatser, der skal forbedre mulighederne for, at den dømte indleder en kriminalitetsfri tilværelse.

I de 13 år der er gået, siden den første lovpligtige handleplan så dagens lys, er handleplansarbejdet og handleplanen som redskab løbende blevet justeret. Senest er implementeringen af RNR i Kriminalforsorgen i Frihed med til at videreudvikle, hvordan handleplanens indhold skal tegne sig, og indførelsen af afsoningsplaner vil måske også få betydning for handleplansarbejdet. Handleplanen er stadig et centralt redskab i Kriminalforsorgens resocialiserende arbejde med de dømte, og der igangsættes årligt handleplansforløb for mere end 10.000 personer. Nyligt er handleplanspligten sågar udvidet, så der også er pligt til at oprette handleplaner for varetægtsarrestanter.

Baggrund

Kriminalforsorgens evalueringsenhed har siden begyndelsen af 2012 beskæftiget sig med at afdække handleplansarbejdet på tjenestestederne. Det er primært to forhold, der ligger til grund for at dette fagområde blev genstand for interesse:

- I 2011 undersøgte Rigsrevisionen handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen, og de havde bl.a. fokus på om feltet vedrørende koordinering udfyldes i tilfredsstillende grad. Rigsrevisionens gennemgang af 82 handleplaner viste, at det for kun godt 29 procent er angivet i handleplanen, at den er koordineret med kommunen (Rigsrevisionen 2011: 5). Undersøgelsen var dog ikke baseret på et repræsentativt udsnit af handleplanerne, hvorfor Rigsrevisionens konklusioner om handleplansarbejdet er behæftet med usikkerhed, og flere af anbefalingerne således vanskeligt kunne anvendes til en udvikling af handleplanen som værktøj. Straffuldbyrdelseskontoret traf derfor afgørelse om at gennemføre en mere omfattende og tilbunds gående undersøgelse af handleplansarbejdet.
- Evalueringsenheden og direktoratets fagperson på handleplansområdet besluttede, at handleplansundersøgelsen skulle afdække flere forhold. Dels skulle det undersøges, i hvor høj grad de enkelte emnefeltter i handleplanskemaet udfyldes, og hvorvidt Rigsrevisionens konklusion med hensyn til koordineringsfeltet bestod, når datamaterialet var repræsentativt. Dels var der interesse for at få belyst, hvad handleplanerne indeholder rent tekstmæssigt, dvs. hvilken type oplysninger der inkluderes under de forskellige emnefeltter, og hvordan oplysningerne generelt formidles. Evalueringsenheden besluttede at afdække de forskellige forhold i to delundersøgelser, der skulle afrapporteres hver for sig.

Undersøgelsen, som der redegøres for i nærværende rapport, er den anden delundersøgelse, som beskæftiger sig med handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen. I 2013 offentliggjorde Kriminalforsorgens evalueringsenhed den første undersøgelse, der skildrer, i hvilken udstrækning de forskellige dele af handleplanerne udfyldes, og hvilke faktorer udfyldelsesgraden synes at hænge sammen med. Et af

hovedresultaterne var, at jo længere frem man kommer i handleplansskemaet og dermed bevæger sig fra emnefeltet, der indeholder faktuel information til feltet, hvor den handleplansansvarlige beskriver sine faglige vurderinger, desto større bliver andelen af handleplaner uden indhold. Den beskrivende del af handleplanen udfyldes med andre ord i høj grad – og det gælder på tværs af institutioner og den handleplansansvarliges faglige baggrund - mens udfyldelsesgraden er væsentligt lavere for de mere analyserende og vurderende dele af handleplanen.

Mens den første delrapport kun siger noget om, hvor ofte de forskellige dele af handleplanen udfyldes, så beskæftiger denne rapport sig med indholdet i handleplanens forskellige feltet. Med delundersøgelse to er vi med andre ord gået et spadestik dybere og har ved systematisk gennemlæsning af 70 komplette handleplansforløb haft fokus på selve indholdet, dvs. på de ord, fraser, beskrivelser, kommunikationsmåder mv., som er indeholdt i de 70 handleplansforløb. I forhold til den fortsatte kvalitetssikring af handleplansarbejdet, er fundene fra delundersøgelse 1 nemlig ikke fyldestgørende, fordi det ikke er et succeskriterium i sig selv at opnå en høj udfyldelsesgrad. Indholdet i handleplanen skal også leve op til de officielle retningslinjer og krav for arbejdet.

Formål

Formålet med den del af handleplansundersøgelsen, som der redegøres for i foreliggende rapport, har været at afdække, hvordan de handleplansansvarlige dokumenterer det arbejde de laver, når de udfører handleplansarbejde, og fokus i analysen har særligt været på de områder af handleplansarbejdet, som ikke synes at fungere optimalt. Undersøgelsen har ikke haft til formål at sætte spørgsmålstejn ved handleplanens berettigelse i det resocialiserende arbejde. Hensigten har dog været at afdække, om der er udfordringer i forhold til handleplanernes indhold, og hvad disse eventuelle udfordringer består i.

Datamateriale og analysestrategi

I kapitlet redegøres for den empiri, som undersøgelsen bygger på, og for den måde som empirien er behandlet på - analytisk set.

En udforskende tilgang

Handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen belyses med afsæt i et kvalitativt perspektiv. Det betyder, at data ikke foreligger i talmæssig form, og at analysen ikke har haft til formål at frembringe tabeller med tal. Undersøgelsen bygger derimod på det tekstmæssige indhold i 70 komplette handleplansforløb svarende til omkring 250 handleplaner¹. Der indgår udelukkende handleplaner for dømte personer i nærværende undersøgelse. Når der beskrives handleplaner udarbejdet i arresthusregi, kan det enten være handleplaner fra varetægtsfængslingen inden dom, eller afsonere der stadig er placeret i arresthuset². I analysen af dette tekstmateriale har vi lænet os op ad en udforskende tilgang (i metodesammenhænge ofte kaldet eksplorativ tilgang). Den udforskende tilgang er kendetegnet ved åbenhed, *"...forstået som en indledningsvis uafgørbarhed, også i forhold til undersøgelsesfeltets allerede etablerede sandheder og selvfølgeligheder. Eksplorativ indebærer ikke, at undersøgeren kan gøre hvad som helst. Tværtimod er denne stadig forpligtet på en videnskabelig systematik, herunder reflekterede og begrundede valg for metodepraksis og analyse"* (Sociologisk leksikon, s. 135). Den udforskende tilgang er med andre ord fleksibel for at kunne tilpasse sig og tage hensyn til uventede forhold, hvis og efterhånden som de opstår.

Analyseprocessen blev oprindeligt indledt med udgangspunkt i 10 komplette handleplansforløb. Disse forløb blev brugt til at udarbejde og afprøve en brugbar strategi for den fortsatte analyseproces. Da strategien vel var fastlagt (uden at den dermed blev rigid), udvalgte vi yderligere 60 komplette handleplansforløb til brug i undersøgelsen. Udvalgelsen skete tilfældigt fra den repræsentative stikprøve, som dannede baggrund for første delrapport om handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen – *Hvordan og hvor meget, en kvantitativ undersøgelse af handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen*³ (Rönning, Sørensen og Bak 2013).

Fra handleplaner til analyseark til temaer

I arbejdet med at undersøge de 70 handleplansforløb er samtlige godt 250 handleplansversioner læst grundigt igennem, og for hvert enkelt handleplansforløb har vi udarbejdet et såkaldt analyseark. Analysearket indeholder:

- Baggrundsoplysninger om den dømte, den overtrædelse han⁴ er dømt for, og hvor lang straf han har fået

---

¹ Et handleplansforløb er knyttet til et fuldbyrds- eller tilsynsforløb, og det kan sagtens dække over f.eks. 10 handleplansversioner udarbejdet ved forskellige tidspunkter i løbet af en afsoning og typisk også i forskellig institutionsregi (arresthus, fængsel, KiF eller pension).

² Der var i 2011, hvor data stammer fra, ikke handleplanspligt for varetægtsfængslede. Dette er ændret 1. marts 2014, hvor handleplanspligten kom til at omfatte alle Kriminalforsorgens klienter.

³ Oprindeligt er 405 handleplaner tilfældigt udtrukket fra et datasæt bestående af i alt 4.318 handleplaner for dømte, som enten er løsladt i 2011, eller hvis tilsynsperiode er afsluttet i 2011. De 70 handleplansforløb, som ligger til grund for den kvalitative analyse, er udvalgt tilfældigt fra stikprøven på 405 handleplaner, hvilket betyder, at de 70 handleplansforløb er repræsentative for samtlige handleplaner i Kriminalforsorgen. Men da der trods alt er tale om et lille udsnit, vil der være en stor usikkerhed forbundet med at generalisere på baggrund af udsnittet. Det er i øvrigt heller ikke sigtet her. Som i enhver anden kvalitativ undersøgelse er formålet derimod at pege på tendenser og mønstre og ikke at afdække de forskellige temaers eksakte omfang og undersøge statistiske sammenhænge.

⁴ Når vi omtaler klienter i generelle termer vil vi skrive *han*, da langt hovedparten af Kriminalforsorgens klientel er mænd. I forhold til specifikke eksempler fra analysen, vil der dog også være citater fra handleplaner for kvindelige klienter.

- Hvem som har udarbejdet handleplanerne i hans fuldbyrdelsesforløb, i hvilke institutioner de er udarbejdet, og hvor mange handleplansversioner forløbet indeholder
- Det centrale indhold i handleplanerne er sammenfattet, og vi har ligeledes beskrevet, hvorledes dette indhold evt. har udviklet sig over tid i forløbet
- Vores refleksioner over, spørgsmål til og fortolkninger af handleplansforløbet i sin helhed og i forhold til de enkelte dele. Vi har typisk også noteret, hvis noget af indholdet springer i øjnene eller på anden måde giver anledning til undren (det kan også gælde enkelte ord eller formuleringer)

I et analyseark kan der f.eks. stå, at Hasims⁵ fuldbyrdelsesforløb består af tre handleplansversioner, der er udarbejdet af den samme socialrådgiver i KiF København. Handleplansversion 1 fortæller f.eks., at Hasim ikke har nogen uddannelse udover 9. klasse, og at han har et dagligt forbrug af hash. Handleplansversion 3 fortæller derimod, at Hasim også er uddannet automekaniker. Ingen af de tre handleplansversioner nævner, om den tilsynsførende har bragt spørgsmålet om behandling for Hasims hasforbrug på banen, og i øvrigt er såvel vurderings-, indsats- og koordineringsfeltet tomt i samtlige tre handleplansversioner.

Indholdet i det enkelte analyseark er placeret indenfor følgende temaer: baggrund, beskrivelse, årsager til kriminalitet, vurdering, indsatser og koordinering. Analysearkene er med andre ord bygget op efter samme struktur som en handleplan⁶. Samlet set fylder analysearkene mere end 100 siders tekst.

Arbejdet med at læse og gennemgå de 70 handleplansforløb er fordelt på to medarbejdere fra Straffuldbyrdelseskontorets evalueringsenhed, som altså har gennemgået 35 komplette forløb hver. Efter overstået gennemgang har vi udvekslet analyseark, således at vi også har læst kollegaens samling. På baggrund af den gensidige læsning har vi drøftet, hvilke temaer som er fremtrædende i materialet, og som går på tværs af handleplanerne, og hvilke som er relevante set i lyset af de officielle retningslinjer for handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen. Denne proces har resulteret i et antal temaer, som danner udgangspunkt for redegørelsen af analysen i nærværende rapport, og som er udtryk for generelle problemstillinger ved handleplansarbejdet. Temaerne er:

- Mest af pligt? – den minimalistiske handleplan
- Kunsten at skabe overblik – rod, mangelfuld information og andre udfordringer i formidlingen
- Løvehoved, kasketkarl og nøgen dame – balancen ml. *”nice-to-know”* og *”need-to-know”*
- Formalia – når de officielle intentioner udfordres

Hvad har undersøgelsen fokus på?

Det har været et spændende og udbytterigt arbejde at gennemgå 70 handleplansforløb, og vi vil gerne understrege, at vi har respekt for det stykke arbejde, som de handleplansansvarlige udfører, og at vi anerkender den rolle, som handleplanerne er udpeget til at have i Kriminalforsorgens organisation.

Vi har udelukkende kendskab til handleplansarbejdet fra et analytisk perspektiv. Alligevel kan vi sagtens tænke os frem til, at det kan være en udfordring - i mere end en forstand - at udarbejde en god, heldækkende, overskuelig og brugbar handleplan. Hvis handleplanen skal være anvendelig som sagsbehandlingsredskab, er det oftest mange ord, som skal nedfældes, og mange områder af klientens liv

⁵ Samtlige navne og stednavne i denne rapport er opdigtede.

⁶ Se bilag 1 for eksempel på en konkret handleplan.

der skal dækkes ind. Ydermere har handleplanen ikke kun til formål at være et redskab for den handleplansansvarlige selv. Indholdet i handleplanen, og de faglige overvejelser og vurderinger som er en del af handleplansarbejdet, skal også dokumenteres på en måde, så det giver mening for andre end den handleplansansvarlige. Der ligger med andre ord en vigtig formidlingsmæssig opgave i det at udarbejde en handleplan, og formidling er ikke per automatik let. Formidling kræver tid, det kræver refleksion, og det kræver ikke mindst, at man formår at kunne betragte sin egen formidling med et udefra-perspektiv. For hvordan kan man ellers være sikker på, at indholdet giver mening for andre end en selv?

I gennemgangen af de 70 komplette handleplansforløb er vi selvfølgelig stødt på handleplaner, som indeholder velfunderede beskrivelser af de dømtes situation, ressourcer, barrierer, problemstillinger osv. Men det er ikke de gode eksempler, som fylder i nedenstående redegørelse, hvilket skyldes to ting. For det første har vi valgt at lade de gode eksempler træde i baggrunden, fordi vi ønsker at have fokus på det, der har brug for et kritisk blik, og som repræsenterer nogle af de vigtige udfordringer i forhold til den løbende kvalitetssikring af handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen. Nedenstående redegørelse er med andre ord udarbejdet med udgangspunkt i de eksempler, hvor vi - med vores udefra-perspektiv - har studset over, ikke har forstået eller har syntes, at der mangler sammenhæng i handleplanen. Samtidig er det netop dette udefra-perspektiv, der adskiller denne undersøgelse fra de evalueringer, som institutionerne selv regelmæssigt udfører vedrørende handleplansarbejdet⁷. Da vi ikke selv udarbejder handleplaner, så mangler vi også de faglige selvfølgeligheder og såkaldte sandheder, som er knyttet til dette felt. Fra et analytisk perspektiv bliver denne mangel på indblik dog en styrke, fordi den skaber nysgerrighed, giver anledning til spørgsmål, og gør, at vi søger efter mønstre og overblik. For det andet er det ikke den gode handleplan og de gode eksempler, der har været fremtrædende i materialet. Vi har – som nævnt tidligere – arbejdet eksplorativt med tekstmaterialet, og det betyder, at de analytiske temaer udspringer med baggrund i en vurdering af, hvad som er mest fremtrædende i materialet, og som samtidig kendetegner langt hovedparten af de gennemlæste handleplansforløb. Udvælgelsen af temaer bygger også på en vurdering af, hvad der er relevant set i lyset af de officielle retningslinjer for handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen.

I analysen har vi lænet os op ad flere officielle dokumenter om handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen. Det gælder f.eks. handleplansvejledningen (VEJ nr. 9399 af 26/07/2013), handleplanscirkulæret (CIR1H nr. 9398 af 26/07/2013) og 8 krav til den gode handleplan (Kriminalforsorgen 2011). De 8 krav til den gode handleplan blev færdiggjort og præsenteret i KiF i slutningen af 2011. Datamaterialet i foreliggende undersøgelse omfatter også handleplaner fra fængsler, pensioner og arresthuse, hvor man ikke nødvendigvis kan forvente, at de 8 krav er kendt af de handleplansansvarlige. Dette forbehold har dog ikke betydning for rapportens indhold og konklusioner, da kravene udelukkende bruges som et analytisk greb til at fremhæve, hvilke udfordringer der kan ses i handleplansarbejdet generelt. Dertil er de 8 krav udarbejdet på baggrund af vejledning og cirkulære, hvorfor essensen af de 8 krav til den gode handleplan har været tilgængelig viden for medarbejdere i alle institutionstyper også inden tilblivelsen af de 8 krav i 2011.

Derudover har vi, undervejs i analyseprocessen, drøftet temaerne og deres indhold med den fagansvarlige i direktoratet. De betragtninger, som kommer til udtryk i analysen, er med andre ord ikke taget ud af den blå luft, og de er ikke udtryk for vores egne personlige holdninger til handleplansarbejdet. Betragtningerne

---

⁷ Alt afhængig af institutionstype er der forskel på, hvordan institutioners evaluering af handleplaner forløber, men helt overordnet sker evalueringen ved gennemlæsning af egne udfyldte handleplaner og drøftelse af kvaliteten af disse i grupper.

afspejler derimod det, som i en eller anden grad udfordrer intentioner og retningslinjer i de officielle dokumenter om handleplansarbejdet.

Analysen er, som nævnt, struktureret efter en række temaer. Da der er tale om en kvalitativ analyse af et omfattende tekstmateriale, kan det ikke undgås, at indholdet i de forskellige temaer vil overlappe hinanden til en vis grad. Nogle af de konkrete eksempler vi gør brug af, vil også fremdrages indenfor to forskellige temaer. Dette skyldes dels, at der ikke er tale om vandtætte skodder mellem de enkelte temaer, men det skyldes også, at nogle eksempler er mere illustrative end andre. Set fra et formidlingsmæssigt perspektiv, har de derfor en højere værdi.

Materialet er anonymiseret både i forhold til de klienter, som handleplanerne omhandler, men også i forhold til de ansatte som har udarbejdet planerne. De navne, som forekommer i redegørelsen af analysen, er altså opdigtede. I redegørelsen illustreres de enkelte temaer ved hjælp af konkrete eksempler på beskrivelser og vurderinger fra handleplanerne, og det kan derfor ikke undgås, at de handleplansansvarlige selv genkender egne formuleringer og hele handleplansversioner. Denne fremstillingsform er ikke valgt for at udpege nogen, men for at gøre redegørelsen levende, praksisnær og dermed forhåbentlig relevant.

I analysen vil der ikke forekomme opgørelser af tal indenfor de enkelte temaer. Vi skriver med andre ord ikke sætninger af typen "Fem handleplaner er meget kortfattede" eller "I syv handleplaner er det uklart, om den dømte er blevet inddraget i handleplansarbejdet". Formålet med analysen er nemlig, som nævnt, ikke at afdække de forskellige temaers eksakte omfang, men derimod at pege på nogle af de udfordringer undersøgelsen afdækker i forhold til at forbedre handleplansarbejdet yderligere, og sikre at handleplanerne lever op til de officielle formål. Karakteren på datamaterialet giver heller ikke rum for talmæssige opgørelser, fordi den analytiske enhed skifter mellem tekstpassager, hele handleplaner og hele handleplansforløb⁸.

Dog skal det fremhæves, at temaerne er udtryk for generelle problemstillinger i de gennemlæste handleplaner, og at der ikke refereres til eksempler, som repræsenterer en unik problematik.

Hvordan kan resultaterne bruges?

Analysen munder ud i en optegnelse af følgende handleplanstyper:

- Stikordshandleplanen
- Personjournal-handleplanen
- Jeg-skriver-mens-vi-snakker-handleplanen
- Den gode handleplan

Forhåbentligt illustrerer disse typer på samlet vis undersøgelsens hovedfund, og de kan dermed bruges til at sætte handleplansarbejdet på tjenestestederne i relief. Handleplanstyperne er nemlig også karikaturer,

---

⁸ De temaer, som analysen er udmundet i, kan altså ikke relateres direkte til f.eks. al tekst i en given handleplan. Det er med andre ord ikke sådan, at al tekst i en given handleplan kun er relevant i forhold til ét tema. Det er oftest sådan, at teksten under f.eks. ét emnefelt i en given handleplan er relevant i forhold til ét tema, mens teksten under et andet emnefelt i samme handleplan er relevant i forhold til et andet tema. Mønstret er det samme for hele handleplansforløb. En eller flere versioner i forløbet kan f.eks. afspejle ét tema, mens andre versioner kan afspejle et andet tema. I andre handleplansforløb kan det se helt anderledes ud.

og somme tider kan det være lettere at forholde sig til et budskab, hvis det præsenteres i karikeret form. Vi tænker, at tjenestestederne og de enkelte handleplansansvarlige f.eks. kan drøfte, hvor i landskabet de selv overvejende befinder sig, og hvor de gerne vil bevæge sig hen. Samlet set er det derfor vores forhåbning, at analysen kan bruges til at kvalitetssikre handleplansarbejdet yderligere.

Læsevejledning

Først redegøres der kort for, hvad en handleplan indeholder, og hvilke officielle dokumenter, der er knyttet til handleplansarbejdet. Læsere med kendskab til Kriminalforsorgens handleplansarbejde kan springe dette afsnit over.

Herefter præsenteres de fire temaer, som analysen er struktureret efter. Hvert tema indledes med en opsummering af hovedpointerne, og analysens fund uddybes derefter grundigt med henvisning til konkrete handleplansforløb. De fire temaer udgør langt den største del af rapporten, og først på s. 38 beskrives de ovennævnte handleplanstyper i en konkluderende opsamling.

Rapporten afsluttes med en perspektivering af undersøgelsen, hvor handleplansarbejdet dels sættes i relation til Kriminalforsorgens nyligt igangsatte arbejde med LS/RNR⁹ dels relateres til konklusionerne fra en undersøgelse af handleplansarbejdet i den svenske kriminalforsorg.

---

⁹ LS/RNR står for "Level of Service/Risk-Need-Responsivity", og det er et standardiseret, evidensbaseret risiko- og behovsvurderingsredskab udviklet i Canada. Se mere under afsnittet om perspektivering.

Hvad er en handleplan?

Følgende afsnit beskriver i korte træk, hvad en handleplan er, og hvilke officielle dokumenter der regulerer handleplansarbejdet.

Handleplanen er som nævnt indledningsvist et centralt dokument i det resocialiserende arbejde med klienterne, og den har overordnet 3 centrale funktioner (jf. handleplansvejledningen):

- For det første er handleplanen et **samarbejdsinstrument**, der er styrende i kontakten mellem klienten og Kriminalforsorgen. Handleplanen skal sikre klientens muligheder for at leve et kriminalitetsfrit liv, og via handleplanen skal klienten inddrages i arbejdet. Formålet med handleplanen er således at ansvarliggøre klienten i forhold til sit eget resocialiseringsforløb.
- For det andet skal handleplanen være med til at sikre et **systematisk sagsarbejde**, således at indsatsen bliver fagligt velfunderet og dermed bidrager til klientens resocialiseringsproces.
- For det tredje er handleplanen et **koordineringsredskab**, der har til formål at tilrettelægge og anskueliggøre den indsats, der iværksættes af de forskellige professionelle i forhold til klienten. Handleplanen skal fungere som et værktøj til at dokumentere og dele viden på tværs af Kriminalforsorgen og i forhold til eksterne aktører som bl.a. kommunen.

Indholdet i en handleplan

Handleplanen udarbejdes i et særskilt modul i Kriminalforsorgens Klientssystem og skal følge klienten ved overflytning til anden kriminalforsorgsmyndighed.

Handleplansskemaet består af fem overordnede emnefelt, og indholdet i hver enkelt felt fremgår af handleplansvejledningen:

- **Stamoplysninger** – indeholder en række objektive faktorer om klienten. Det gælder f.eks. navn, adresse, CPR. nr., statsborgerskab, hvilken dom klienten har modtaget, og hvilken kriminalitet han er dømt for. Oplysningerne udfyldes automatisk, når der oprettes en handleplan.
- **Beskrivelse** – en kortfattet beskrivelse af klientens personlige og sociale forhold. Beskrivelsen omfatter oplysninger om bolig, økonomiske forhold, uddannelse, beskæftigelse, interesser og sociale kompetencer, familie og andet netværk, somatisk og psykisk helbredstilstand samt afhængighed/misbrug. Oplysningerne bygger på samtaler med klienten samt faktuelle oplysninger fra personjournalen og evt. personundersøgelse mv.
- **Årsager til kriminalitet** – herunder beskrives de umiddelbare årsager til den begåede kriminalitet, og hvilke mønstre der ligger bag kriminaliteten.

- **Vurdering og indsatsområder** – indeholder en helhedsvurdering af klientens situation. Det skal bl.a. vurderes, hvilke ressourcer og barrierer klienten har i forhold til at leve en tilværelse fri for kriminalitet. Derudover skal der identificeres indsatsområder, så det klart fremgår, hvad der skal arbejdes med i bestræbelserne for, at klienten kan leve et liv uden kriminalitet. Hvert enkelt område skal desuden begrundes og prioriteres.
- **Oversigt over samarbejdspartnere** – dette punkt skal indeholde en liste med navne, telefonnumre, adresser og andet relevant på samarbejdspartnere, som er inddraget i arbejdet med handleplanen. Herunder indgår også feltet om, hvorvidt handleplanen er koordineret med klientens løsladelseskommune eller ej.

Til de fem emnefeltet hører der en række hjælpespørgsmål, som den handleplansansvarlige kan bruge som inspiration og tjekliste i forhold til feltterne. Som eksempel er en anonymiseret udgave af en handleplan vedlagt som bilag (bilag 1).

De formelle krav til handleplanen

De formelle krav til handleplanen er beskrevet i Straffuldbyrdelsesloven, i cirkulæret om udarbejdelse af handleplaner, i bekendtgørelse og i vejledning om den begrænsede handleplanspligt samt i handleplansvejledningen. Endelig har Kriminalforsorgen udarbejdet de 8 krav til den gode handleplan, som ikke er lovbestemt, men som fungerer som generelle retningslinjer for handleplansarbejdet. Disse dokumenter danner de lovmæssige og institutionelle krav til handleplansarbejdet, som kort vil blive gengivet i dette afsnit. Bemærk at rammerne for handleplansarbejdet beskrives, som det så ud, da datamaterialet blev indsamlet i 2012¹⁰.

De lovmæssige rammer

I Straffuldbyrdelsesloven fremgår det (§ 31, stk. 2, § 82, stk. 2 og § 95 stk. 2), at Kriminalforsorgen har pligt til at udarbejde handleplaner for afsoningen/tilsynsperioden og tiden derefter. Forpligtelsen gælder som udgangspunkt for alle, der afsoner en fængselsstraf på fire måneder eller derover, og for prøveløsladte og betingede dømte, der har behov for vejledning og støtte i forhold til beskæftigelsesmæssige, sociale og personlige forhold.

Derudover er der også pligt til at udarbejde handleplan for personer under 18 år og personer under 26 år med anden etnisk baggrund end dansk, selvom afsoningen er under fire måneder. Det samme gør sig gældende for personer, der ved løsladelsen ikke har et forsørgelsesgrundlag, et sted at bo eller skønnes at besidde andre forsorgsmæssige behov. I forhold til personer der udstår straf på bopælen under intensiv overvågning, er der kun pligt for de 15-17-årige samt for personer, der har behov for forsorgsmæssig betjening.

¹⁰ Pr. 1. marts 2014 har Direktoratet for Kriminalforsorgen besluttet, at handleplansarbejdet udvides til at omfatte alle afsonere og tilsynsklienter. På varetægtsområdet skal modtagelsessamtalen som minimum skrives ind i handleplanen. Udvidelsen indgår som resultatkrav i resultatkontrakterne for 2014. Udvidelsen trådte i kraft den 1. marts 2014.

For klienter og afsonere, der er omfattet af pligten til udarbejdelse af en handleplan, skal der udpeges en handleplansansvarlig. Den handleplansansvarlige har til opgave at udarbejde og opdatere handleplanen indenfor de gældende tidsfrister.

Den første handleplan skal være udarbejdet senest fire uger efter påbegyndt afsoning eller tilsynets iværksættelse. For unge der afsoner i hjemmet under intensiv overvågning, skal handleplanen være udarbejdet ved påbegyndt stafudståelse.

Handleplanen skal opdateres jævnligt og mindst hver tredje måned for dømte med en afsoningsperiode på to år eller derunder, og mindst hvert halve år for dømte med en afsoningsperiode på mere end to år.

De institutionelle rammer

Kriminalforsorgens Straffuldbyrdelseskontor har i samarbejde med Kriminalforsorgens afdelinger i frihed udarbejdet 8 krav til den gode handleplan.

De 8 krav er et forsøg på at kvalitetssikre handleplanens indhold, og kan ses som en slags tjekliste til de handleplansansvarlige, der skal hjælpe dem med at udarbejde den gode handleplan. Punkternes indhold omhandler bl.a. det at inddrage klienten, at sikre sammenhæng mellem emnefeltene beskrivelse, vurdering og indsats samt at udfylde feltet om koordinering med løsladelseskommunen (se bilag 2 for en komplet liste over de 8 krav).

Tema 1 – Mest af pligt?

Dette tema skildrer, hvad der kendetegner de meget kortfattede handleplaner, som vi er stødt på i undersøgelsen. Hermed menes, at disse handleplaner indeholder et minimum af information, og hvor det grundlæggende kan problematiseres, om de overhovedet har en funktion.

Hovedpointerne i temaet er følgende:

- I undersøgelsen har vi fundet flere eksempler på handleplaner, som ikke lever op til kravene om at give overblik over klientens situation og understøtte vidensdelingen i Kriminalforsorgen
- De meget kortfattede handleplaner giver anledning til flere spørgsmål, end hvad de svarer på, og de fremstår dermed som indforståede og til tider meningsløse
- Helt overordnet er det svært at få øje på, om og hvordan de meget kortfattede handleplaner kan bruges i det resocialiserende arbejde, og det kommer dermed til at fremstå som om, at de er udarbejdet mere af pligt end af gavn

Nedenfor uddybes disse hovedpointer. Det sker med henvisning til konkrete eksempler og sættes i forhold til de officielle retningslinjer i handleplansarbejdet.

Et halvhjertet overblik?

Af de 8 krav til den gode handleplan fremgår det bl.a., at handleplanen skal *”give overblik over klientens aktuelle situation, planen for tilsynet og konkrete aftaler om indsatser”*. Af kravene fremgår det endvidere, at den handleplansansvarlige - ved udarbejdelsen af en handleplan - skal forestille sig, at en kollega skal kunne overtage sagen uden mundtlig overlevering. Den handleplansansvarlige skal med andre ord stille sig selv spørgsmålet: *”Hvad har han [kollegaen] brug for at vide?”*. I handleplansarbejdet skal den handleplansansvarlige bruge sin *”faglighed og beskrive sine overvejelser kort og præcist”*, og i handleplanens emnefelt *”vurdering”* skal alle *”væsentlige informationer fra beskrivelsesdelen inddrages”*. Alle punkter under beskrivelsesdelen behøver dog ikke udfyldes - kun de som vurderes relevante (jf. Kriminalforsorgen 2011, s.2).

Ovennævnte krav fordrer selvfølgelig, at beskrivelsesdelen indeholder tilstrækkelig information til faktisk at give et overblik over klientens situation. Derudover er det nødvendigt, at beskrivelsesdelen har et informationsniveau, som kan danne udgangspunkt dels for en vurdering af klientens ressourcer, barrierer og recidivrisiko, dels for udarbejdelsen af en plan for klientens afsoningsforløb. Det virker med andre ord usandsynligt, at de få stikord, som iblandt karakteriserer hele handleplansforløb, skal kunne danne baggrund for et resocialiseringsforløb, når de ikke engang giver de mest fundamentale oplysninger om klienternes situation. Indimellem kan det sikkert være svært for den handleplansansvarlige at vurdere, hvor meget information der skal med i handleplanen for at give et overblik uden at gå på kompromis med kravet om at skrive kort og præcist og ikke nødvendigvis udfylde alle punkter i beskrivelsesdelen. I analysen af 70 komplette handleplansforløb er vi imidlertid mere end én gang stødt på handleplaner, hvor

beskrivelsesdelen er så kort beskrevet, at det bliver svært at skabe mening i klientens situation og svært at forstå, hvorfor handleplanen er så kort. Denne udfordring eksemplificeres i det følgende:

Bolig: Er blevet smidt ud af nuværende lejlighed

Økonomiske forhold: Er kontanthjælpsmodtager

Uddannelse: Nej

Beskæftigelse:

Interesser/fritid/social kompetencer: Computer

Familie og andet netværk: Forældre bor på Falster

Somatisk helbredstilstand:

Psykisk helbredstilstand: Indsatte siger han lider af ADHD

Afhængighed/misbrug: Hash

Ovenstående handleplan er udarbejdet af en fængselsbetjent i et arresthus og omhandler en mand på 23 år, som er blevet idømt en straf på 30 dage for tyveri. Den unge mand er førstegangsaforsoner, og der er kun én handleplansversion knyttet til hans fuldbyrdelsesforløb. Resten af handleplanen, dvs. emnefeltene om årsager til kriminalitet, vurdering, indsatser og koordinering er uden indhold.

Selvom dette eksempel repræsenterer en yderlighed – og selvom der før 1. marts 2014 som *udgangspunkt* ikke var handleplanspligt for personer, som afsoner en straf på under fire måneder – så er eksemplet taget med, fordi det er illustrativt for kernen i det aktuelle tema, *Mest af pligt?* Tilsvarende handleplaner som ovenstående eksempel er vi stødt på flere gange i forbindelse med vores gennemgang.

Det første spørgsmål som rejser sig for ovenstående handleplan er, hvorfor betjenten overhovedet har valgt at udfylde denne handleplan i stedet for blot at oplyse om manglende handleplanspligt i handleplansmodulet i Klientsystemet? Forklaringen på dette er formentlig af organisatorisk art. I handleplansvejledningen står der nemlig, at *"relevante oplysninger der fremkommer i forbindelse med indsættelses-/førstegangssamtalen, skrives direkte ind i handleplanen"* (VEJ nr. 9399, pkt. 6). Det som hernæst kan overraske, er, hvorfor indsættelses-/førstegangssamtalen ikke resulterer i flere informationer om klientens situation, end hvad tilfældet er? Hvis det skyldes manglende samarbejdsvilje fra klientens side, kunne dette med fordel dokumenteres, da ovenstående handleplan flere steder kalder på præcisering. Hvad betyder det f.eks., at der står *"nej"* under uddannelse? Betyder det, at klienten aldrig har gået i skole, eller betyder det, at han ikke har fuldført folkeskolen? Hvornår afbrød han evt. folkeskolen og hvorfor? Eller betyder det, at han ikke har nogen uddannelse efter folkeskoleniveau? Lignende overvejelser gør sig gældende om emnefeltet bolig. Under dette felt er det blot noteret, at klienten er blevet smidt ud af sin nuværende lejlighed. Men hvor bor han så? Bor han på gaden, hos sine forældre eller venner, og hvor længe har vedkommende haft en usikker boligsituation? Hvad har han selv gjort for at skaffe en ny bolig, og har han evt. brug for hjælp i denne proces?

I dette eksempel er det også uklart, hvad der menes under emnefeltet om familie og andet netværk, hvor det kun er noteret, at forældrene bor på Falster. Hvorfor er det vigtigt at notere, at de bor netop på Falster? Er det positivt ud fra et geografisk perspektiv, fordi det er tæt på klientens (tidligere) bopæl? Eller er det positivt ud fra et geografisk perspektiv, fordi forældrene bor på lang afstand af klienten? Det nævnes heller ikke, hvordan klientens forhold til forældrene er – dvs. om de rent faktisk udgør en del af hans netværk – og klientens evt. øvrige netværk er slet ikke nævnt. Sådan fortsætter det i resten af handleplanen, og informationen fremstår forholdsvis ubrugelig, når den præsenteres i denne minimalistiske form.

Den omtalte klient afsoner, som nævnt, en straf på under fire måneder, og han er altså som udgangspunkt ikke omfattet af handleplanspligten. Men som følge af det faktum at han *”er blevet smidt ud af sin nuværende lejlighed”*, kan han lige så vel være omfattet. I Bekendtgørelse om begrænsning af Kriminalforsorgens pligt til at udarbejde handleplaner efter straffuldbyrdelsesloven for indsatte, prøveløsladte og betinget dømte¹¹ fremgår det nemlig, at for personer der ved løsladelsen ikke har et forsørgelsesgrundlag, et sted at bo eller skønnes at besidde andre forsorgsmæssige behov, skal der også udarbejdes en handleplan. Hvorvidt formuleringen i forhold til klientens boligsituation betyder, at han slet ikke har et sted at bo, er imidlertid uklart. Klienten er i øvrigt kontanthjælpsmodtager, mangler sandsynligvis uddannelse udover folkeskoleniveau og har et forbrug eller måske tilmed et misbrug af hash, og der kan derfor godt være grund til at tro, at han har andre forsorgsmæssige behov. Dette er selvfølgelig en faglig vurdering, som ligger i hænderne på den handleplansansvarlige, og nærværende undersøgelse har ikke til formål at gøre sig til dommer over de vurderinger, der finder sted blandt de handleplansansvarlige på Kriminalforsorgens tjenestesteder. Formålet med undersøgelsen er derimod at pege på de mangler og problematiske forhold, som kan identificeres i dokumentationen af Kriminalforsorgens handleplansarbejde. Målet med dokumentationen i handleplansarbejdet¹² er bl.a. at gøre det tydeligt for andre end den handleplansansvarlige selv, hvilke faglige vurderinger og overvejelser, der er fremkommet i afdækningen af klientens situation og i samarbejdet om at lægge en plan for klientens resocialiseringsforløb. Det kræver, at den handleplansansvarlige skal prøve at forestille sig, at en kollega kan overtage sagen uden mundtlig overlevering og uden at starte helt forfra, som det også er præciseret i de 8 krav til den gode handleplan.

---

¹¹ Bekendtgørelse nr. 727 af 26. juni 2006

¹² Handleplansarbejdet dækker over mere end det at udfylde et handleplansmodul i Kriminalforsorgens klientsystem. F.eks. skal klienten inddrages i sit eget resocialiseringsforløb og få et ejerskab for det, og de planlagte indsatser skal føres ud i livet. Derfor kan man tale om *dokumentation* i handleplansarbejdet som den del, der består af de ord, der faktisk er nedskrevet i handleplansmodulet.

En halvhjertet overensstemmelse?

Bolig: Mathias er uden bolig – har haft adresse ved nogle bekendte, men vil nu lave en aftale med postvæsenet om at han henter post hos dem.

Overvejer at flytte sammen med tidligere samlever

Økonomiske forhold: Oppebærer understøttelse og har ingen gæld

Uddannelse:

Beskæftigelse: Har senest arbejdet som renovationsarbejder og mistede jobbet ifm. at han mistede sit kørekort.

Interesser/fritid/sociale kompetencer:

Familie og andet netværk: Mathias ser fortsat tidligere samlever og har 2 voksne børn.

Somatisk helbredstilstand: Problemer med iskias.

Psykisk helbredstilstand: Ok.

Afhængighed/misbrug:

Denne handleplan omfatter en midaldrende mand, som er blevet idømt en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste for en færdselslovovertrædelse. Manden er førstegangsdømt, og handleplanen er udarbejdet af en socialrådgiver. Handleplanen er første version af i alt to versioner for det aktuelle fuldbyrdelsesforløb.

Under emnefeltet om årsager til kriminalitet står der blot *”alkohol”*, og under vurderingen er det noteret, at Mathias ikke har behov af forsorgsmæssig karakter. I indsatsfeltet står der blot *”tilsyn”* og *”iværksættelse af samfundstjeneste samt opfølgning på denne”*.

Ligesom det tidligere eksempel giver ovenstående handleplan også anledning til en række spørgsmål. Hvorfor er afhængighedsfeltet tomt, når der står *”alkohol”* under årsager til kriminalitet, og når Mathias er dømt for spirituskørsel? Hvorfor er det tilsyneladende vigtigere at fylde indhold i feltet om somatisk helbredstilstand med information, som i øvrigt ikke bringes i spil? Hvorfor er uddannelsesfeltet helt tomt, og hvorfor vurderes det, at Mathias ikke har behov af forsorgsmæssig karakter, når han har mistet sit job i forbindelse med, at han mistede sit kørekort, han er uden bolig og er dømt for spirituskørsel, fordi han drikker alkohol? Handleplansversion nummer to udreder kun få af disse uklarheder, idet det i denne fremgår, at der ved ny tilsynssamtale stadig ikke er nogen afklaring i forhold til Mathias boligsituation, men at han dog er tilmeldt et krankursus og har udarbejdet flere jobansøgninger. Mathias afslutter dog under alle omstændigheder sit tilsynsforløb med en uafklaret bolig-, job og evt. uddannelsesmæssig situation¹³, og hvorvidt der overhovedet har været fokus på hans alkoholforbrug i løbet af tilsynsforløbet er uvist.

¹³ Det er selvfølgelig muligt, at situationen faktisk er afklaret ved klientens *”løsladelse”* men det er i så fald ikke dokumenteret i handleplanen.

Handleplanens indhold, tilsynsforløbets karakter og udfaldet af forløbet giver formentlig fint mening for den medarbejder, som har udarbejdet de to handleplansversioner i Mathias tilsynsforløb. Men hvis handleplanerne også skal fungere i vidensdelingsøjemed, er det væsentligt, at de desuden giver mening for en bredere personkreds. Mathias er, som nævnt, førstegangsdømt, men det kan for så vidt ikke udelukkes, at han recidiverer, og i forbindelse med et evt. nyt fuldbyrdsforløb kan information fra et tidligere forløb vise sig at have en værdi. Derfor er det også problematisk, at de to handleplansversioner slet ikke dokumenterer noget om opfølgning på vilkåret om samfundstjeneste, på trods af at opfølgningen netop er noteret som en indsats. Det er selvfølgelig muligt, at den handleplansansvarlige har vurderet, at Mathias indsatsbehov og recidivrisiko er minimal, og at der derfor ikke er grund til særlig detaljeret dokumentation af hans tilsynsforløb. Men hvis det er tilfældet, vil det være mest i overensstemmelse med intentionerne i de 8 krav til den gode handleplan, at den handleplansansvarlige redegør for de faglige overvejelser, der ligger til grund for de prioriteringer, som er foretaget.

Det skal understreges, at nærværende analyse *ikke* beskæftiger sig med de handleplansansvarliges kompetencer for så vidt angår planlægningen og gennemførelsen af et resocialiseringsforløb (hvad enten dette foregår i tilsyn eller under afsoning i et fængsel eller på en pension). Analysen fokuserer udelukkende på *kvaliteten af dokumentationen i handleplanerne*, dvs. handleplanernes indhold (teksten), og hvorvidt handleplanerne lever op til de officielle retningslinjer for, hvordan en handleplan skal udfyldes. Dette betyder samtidig, at analysen ikke kan anvendes til at drage konklusioner om de handleplansansvarliges kompetenceniveau/faglighed og om kvaliteten af de resocialiseringsforløb, som er knyttet til de handleplaner, der er undersøgt. Handleplanen har bl.a. en funktion som dokumentationsredskab og spejler dermed udelukkende det, som de handleplansansvarlige vælger at dokumentere (og har tid til at dokumentere), men ikke nødvendigvis det som faktisk foregår i praksis.

Hvor lidt kan der stå?

Endnu et eksempel på en minimalistisk handleplan:

Bolig: Bor i lejet lejlighed – husleje ok

Økonomiske forhold:

Uddannelse:

Beskæftigelse: Kok

Interesser/fritid/sociale kompetencer:

Familie og andet netværk:

Somatisk helbredstilstand: har astma

Psykisk helbredstilstand:

Afhængighed/misbrug: %

Denne plan omfatter en mand på 42 år, som er idømt en ubetinget frihedsstraf på tre måneder for sædelighedskriminalitet. Manden er førstegangsafsoner, og der er én handleplansversion knyttet til hans fuldbyrdelsesforløb. Ud fra denne handleplan fremgår det, at manden bor i en lejet lejlighed med en "ok husleje", at han beskæftiger sig som kok og har astma. Feltet om årsager til kriminalitet, vurdering, indsatser og koordinering er ladet helt uden indhold, så det er ikke til at vide, om der har været nogle planer for hans fuldbyrdelsesforløb og for tiden efter løsladelse. Beskrivelsesdelen er i øvrigt usædvanlig tynd. Som læser undrer man sig over, hvorfor der overhovedet er oprettet en handleplan for dette klientforløb i stedet for en markering om manglende handleplanspligt i Klientsystemets handleplansmodul. Hvis anledningen skal findes i samme organisatoriske grund som tidligere nævnt – at relevant information fra indsættelsessamtalen skrives direkte ind i handleplansmodulet – så opstår igen samme undren: hvorfor resulterer indsættelsessamtalen i så begrænset information? Kan de få bemærkninger i ovenstående eksempel overhovedet kaldes for en beskrivelse af den dømtes aktuelle situation?

I de 8 krav til den gode handleplan fremgår det om begrænsede handleplaner, at hvis den handleplansansvarlige på baggrund af beskrivelsen vurderer, at der ikke er behov for en egentlig handleplan, så bør det anføres under vurderingen, at dette er tilfældet. Hvorvidt det er tilfældet i ovenstående eksempel på handleplan, eller om den minimalistiske information forklares af en svær indsættelsessamtale eller af en usamarbejdsvillig eller tilbageholdende klient er ikke til at sige.

Kan det "uproblematisk" bedrage?

Den næstfølgende handleplan omhandler en ung mand, som er idømt en ubetinget frihedsstraf på fire måneder for tyveri. Manden er genganger i Kriminalforsorgens system, og de to handleplansversioner, som er knyttet til det aktuelle fuldbyrdelsesforløb, er udarbejdet i arresthusregi.

Bolig: Bor sammen med kæresten i Skive

Økonomiske forhold: Får sygedagpenge efter ulykke

Uddannelse: Automekaniker. Indskrevet i xx skole. Indsatte er beskæftiget med engelsk på 10 kl. og HF-niveau

Beskæftigelse: Har arbejdet som mekaniker, ved asfaltfirma og som værkfører

Interesser: Motorcykler, familie, kæreste og hund

Familie og andet netværk: God kontakt med familien og et godt socialt netværk

Somatisk helbredstilstand: Skadet skulder, nakke og ryg efter uheld

Psykisk helbredstilstand: Ok.

Afhængighed/misbrug: Intet

De resterende felter i handleplanen er helt tomme i begge versioner, og selvom klientens situation fremstår relativ uproblematisk - af oplysningerne at dømme - så er man alligevel nysgerrig efter at vide, hvorfor han har begået tyveri, og hvorvidt arresthuset har vurderet, at der bør være særlig fokus på at fastholde

klienten i uddannelsen og sikre, at han ikke mister den gode kontakt til familien og sit øvrige netværk under afsoningen. I vidensdelingsøjemed kunne det med andre ord være hensigtsmæssigt, hvis den handleplansansvarlige havde tydeliggjort sin faglige vurdering og overvejelser, også selvom denne vurdering har været, at der ikke var behov for en egentlig handleplan eller indsats for denne klient. Den handleplansansvarlige har jo trods alt mødt den unge mand og talt med ham, og er derfor også den bedste til at formidle, hvad der kom ud af denne samtale.

I hver enkelt handleplan skal den handleplansansvarlige, som nævnt, tage stilling til balancen mellem relevant og overflødig information både i forhold til egne faglige behov, men også i forhold til faglige behov hos andre relevante medarbejdere i institutionen og i Kriminalforsorgen samlet set. Når karakteren af indholdet i handleplanerne er så skrabet som i ovenstående eksempler, tyder det imidlertid på en manglende eller ureflekteret stillingtagen til balancen mellem relevant og betydningsløs information, og det påkalder unægtelig den tvivl, at handleplanen måske sommetider udarbejdes mere af pligt end af gavn?

Tema 2 - Kunsten at skabe overblik

Dette tema beskriver, hvad der kendetegner de handleplansforløb, som har været vanskelige at finde hoved og hale i. I disse forløb er det med andre ord ikke lykkedes for den/de handleplansansvarlige at skabe et lettilgængeligt overblik over den dømtes situation og over indhold og retning i afsoningen. Derudover skildrer temaet et udpluk af de andre vanskeligheder, som vi har identificeret i den skriftlige formidling i de undersøgte handleplansforløb.

Hovedpointerne i temaet er følgende:

- I undersøgelsen er vi stødt på handleplansforløb, der i høj grad er præget af mangel på orden. I disse forløb er fremstillingen af klientens situation ofte temmelig uklar og usammenhængende, og det har krævet en stædig indsats at få overblik over fuldbyrdsforløbet.
- Temaet præsenterer nogle af de problemstillinger, som kan tænkes at bidrage til rod i handleplansforløbet og et deraf manglende overblik:
  - Klienter med meget komplekse problemstillinger og omfattende forsorgsmæssige behov
  - Handleplansforløb der omfatter mange versioner og/eller flere forskellige handleplansansvarlige i løbet af et fuldbyrdsforløb
- I undersøgelsen er vi også stødt på andre problematikker i den formidling af oplysninger og vurderinger, som handleplanerne er udtryk for. Der er eksempler på handleplaner, som drypvis består af meget mangelfuld information. Når information er mangelfuld kan det risikere at sætte vidensdelingen og overleveringen af sager på spil.

Nedenfor uddybes disse hovedpointer med henvisning til konkrete eksempler fra de undersøgte handleplaner.

Informationen der forsvandt

Som nævnt tidligere, har handleplanen bl.a. til formål at skabe overblik over den dømtes situation og over mål og retning i hans afsoningsforløb. I de 8 krav til den gode handleplan er det bl.a. præciseret, at handleplanen skal indeholde alle *"aktuelt relevante oplysninger og vurderinger"* og derfor løbende skal opdateres. Lange journallignende notater skal undgås, idet handleplanen skal *"give et hurtigt overblik"*, hvilket bedst opnås, *"når notaterne er korte og præcise"*.

I gennemgangen af de 70 handleplansforløb er vi flere gange stødt på forløb, hvor overblikket enten er udeblevet helt, trods gentagen læsning, eller hvor det at få overblik over den dømtes situation og over mål og retning i hans afsoningsforløb har krævet en stædig indsats.

Problematikken synes ofte at være knyttet til de omfattende handleplansforløb, dvs. forløb som f.eks. dækker over 7, 8 eller somme tider helt op til 12 eller 15 handleplansversioner. Men det kan også være

knyttet til klienter med flere og komplekse behov eller bero på, at der har været flere forskellige handleplansansvarlige inde over klientens fuldbyrdelsesforløb.

Kriminalforsorgen har officielle retningslinjer og krav for arbejdet med at udarbejde handleplaner. Forekomsten af retningslinjer og krav medfører dog ikke uvilkårligt, at alle handleplansansvarlige arbejder ud fra samme logik i praksis. De handleplansansvarlige kan f.eks. have forskellig praksis for, hvad der hører hjemme i en handleplan, hvordan og i hvor omfattende form oplysningerne skal nedfældes, og hvad der overhovedet skal til for at skabe overblik¹⁴. Et fuldbyrdelsesforløb der omfatter flere handleplansversioner, som er udarbejdet eller opdateret af forskellige handleplansansvarlige, kan derfor sagtens skabe forvirring. Med forvirring mener vi, at det kan være svært at få handleplansforløbet til at hænge sammen som ét forløb, der formidler én beskrivelse af klientens situation, ressourcer, barrierer og én plan for afsoningen/tilsynet. I de undersøgte handleplaner er der eksempler på handleplansforløb, hvor alle mellemregninger inddrages, og informationsmængden vokser til en sådan grad, at man som læser taber pusten og bestemt ikke oplever at få et *"hurtigt overblik"*. Der er også eksempler på handleplansforløb, hvor vigtige mellemregninger helt forsvinder undervejs, og hvor kronologi og overblik derfor går tabt. I nogle tilfælde er det ikke hele handleplansforløb, som er kendetegnet af uoverskuelighed, men kun udvalgte dele, hvilket dog alligevel kan bidrage til at forplumre det samlede overblik.

Handleplansforløbet for Tommy er eksempel på et forløb, hvor vigtige oplysninger "forsvinder" undervejs, hvilket bidrager til at sløre overblikket over Tommys fuldbyrdelsesforløb. Hvis man læser samtlige de seks handleplansversioner, som er knyttet til Tommys fuldbyrdelsesforløb, meget grundigt, kan man for så vidt godt skabe overblik i forløbet. Det er også muligt at bestemme, hvilke oplysninger, der forsvinder undervejs i forløbet, men hvis det at få et overblik kræver, at man læser alle handleplansversioner grundigt og desuden identificerer, hvilke oplysninger som er gået tabt undervejs, så er det forbundet med en ret stor arbejdsindsats at få overblik. I handleplansvejledningen fremgår det, at der *"jævnligt skal ske evaluering/opfølgning"* (VEJ 9399, punkt 50-57) af handleplanerne, herunder at der skal udarbejdes status på handleplanen, når der skiftes handleplansansvarlig og ved tilsynets afslutning. Sådanne statusnotater er ikke en del af Tommys handleplansforløb, selvom hans fuldbyrdelsesforløb har været præget af flytning mellem forskellige institutionstyper og skift af handleplansansvarlig.

Tommy er i 30'erne og er blevet idømt en ubetinget straf på otte måneder for røveri. Han er genganger i Kriminalforsorgens system, og det aktuelle fuldbyrdelsesforløb starter i et arresthus, fortsætter i et åbent fængsel og afsluttes i en KiF-afdeling. Handleplansforløbet dækker som nævnt over seks versioner udarbejdet af fire forskellige handleplansansvarlige. Der er tale om et handleplansforløb, som i hovedtræk lever op til de 8 krav til den gode handleplan, fordi forløbet hovedsagelig indeholder grundig, overskuelig og reflekteret information. Men drypvis ændres altså nogle oplysninger, der opleves som gode og vigtige, uden at man som læser er i stand til at gennemskue, hvorfor de ændres eller tages væk.

Hvis man f.eks. ser nærmere på emnefeltet indsatser, som kan siges at have en central betydning i et *handleplansforløb*, så er dette felt tomt i forløbets to indledende handleplansversioner. Dette kan forklares med, at Tommy befandt sig i arresthus, da de to versioner er udfyldt. I forløbets tredje version får indsatsfeltet indhold, og udfyldes nu med en overskuelig redegørelse af konkrete indsatser med tilhørende

---

¹⁴ Et svensk studie har f.eks. vist, at der ikke er fuld overensstemmelse mellem organisationens logik for hvordan arbejdet med personundersøgelser bør ske og den logik, der konkret arbejdes efter (Svensson og Persson 2011).

opfølgingsnotater. I handleplansforløbets fjerde version er feltet dog igen tomt, dvs. den nye handleplansansvarlige har nu valgt at slette oplysninger, som var informative, og indsatsfeltet fortsætter med at være tomt i de to afsluttende handleplansversioner. Det er selvfølgelig muligt, at der er en faglig og/eller en praktisk grund til at opdatere og altså fjerne oplysningerne i handleplanens indsatsfelt, men i så fald er denne grund ikke kendt af andre end den handleplansansvarlige selv. Dette er temmelig uhensigtsmæssigt set fra et vidensdelingsperspektiv. Det er en betingelse for vidensdeling, at de handleplansansvarlige deler deres viden om klienterne med andre medarbejdere i Kriminalforsorgen. Dette indebærer bl.a., at faglige vurderinger, drøftelser og beslutninger, som har betydning for klientens fuldbyrdelsesforløb, skal være transparente i handleplanen, for at denne skal fremstå velfunderet, brugbar og informativ. Hvis man udelukkende læser den afsluttende version i Tommys handleplansforløb – som bl.a. burde have en sammenfattende og en ajourførende funktion - og indsatsfeltet i denne version er tomt, så fremstår det som om, der slet ikke har været planlagt eller iværksat nogle indsatser for Tommy i løbet af de otte måneder, han har været i Kriminalforsorgens varetægt.

Et saligt rod

Handleplansforløbet for Johnny er eksempel på et forløb, som samlet set er et saligt rod uden øje for hverken overblik eller vidensdeling. Gamle og nye informationer om Johnnys situation er blandet sammen mellem de enkelte handleplansversioner, og nogle af informationerne i forløbet stammer tilmed fra en helt anden dom end den aktuelle!

Johnny er i 30'erne og er blevet idømt en straf på to år og tre måneder for røveri. Han er genganger i Kriminalforsorgens system, og det aktuelle fuldbyrdelsesforløb omfatter ni handleplansversioner udarbejdet af syv forskellige handleplansansvarlige. Johnnys fuldbyrdelsesforløb er præget af mange institutionsskift, hvilket højst sandsynligt er en af grundene til, at Johnnys handleplansforløb fremstår meget rodet. Samtidig er der ikke foretaget en evaluering/opfølgning af Johnnys handleplaner hver 3. måned (CIR1H r. 9398 § 7), da der går 9 måneder mellem den første og anden handleplan (med to institutionsskift i mellem), hvilket også bidrager til forvirringen.

Den første handleplan i Johnnys fuldbyrdelsesforløb består f.eks. reelt af to handleplaner. Dels er der først nedfældet nogle forholdsvis kortfattede og undertiden indforståede noter i beskrivelsesdelen, og efter et tomt vurderings- og indsatsfelt er der klippet en cirka tre år gammel handleplan ind. Hvilke af de tre år gamle oplysninger som stadig er relevante for at beskrive Johnnys situation ved tiden for den aktuelle afsoning, og hvilke problematikker som evt. stadig er aktuelle, er ikke tydeliggjort.

I den tre år gamle handleplan står der f.eks., at Johnny *"...er startet i et intensivt samtaleforløb ved fængslets psykolog. Han har fået 'hul' på oplevelser, der ligger tilbage fra hans barndom. Indsatte taler en gang ugentligt med psykologen"*. I den nye del af handleplansversion 1 – hvori de tre år gamle oplysninger er klippet ind - bliver der ikke fulgt op på dette. Det fremgår f.eks. ikke, om Johnny er blevet spurgt, om han også har brug for psykolog- eller anden lignende bistand - i den aktuelle afsoning, eller om han helt overordnet har fået styr på de oplevelser, der blev "taget hul på" ved sidste afsoning. Alligevel noterer den handleplansansvarlige – i den nye del af handleplansversion 1 – under feltet om psykisk helbredstilstand: *"Fortæller at han nu er træt af hele tiden at komme i fængsel. Har svært ved at finde ud af livet, når han er udenfor"*. Det kan være svært at se pointen med at klippe tre år gamle oplysninger ind i en aktuell handleplan, hvis der alligevel ikke følges op på disse oplysninger. Og selvom der formentlig er en fornuftig

grund til disse valg og prioriteringer, så er logikken bagved disse valg og prioriteringer dog ikke til at få øje på, hvis man læser handleplanen og kun har adgang til de oplysninger, som fremgår af den.

Det samlede handleplansforløb bliver desto mere usammenhængende, når der i anden handleplansversion under emnefeltet om familie og andet netværk står, at Johnny *"...fortæller, at hans opvækst har været ok"*. Hvorfor gengives Johnnys udsagn uden kommentarer, når det samtidig i forløbets første version netop er noteret, at Johnny, i forbindelse med en tidligere afsoning, deltog i et *"...intensivt samtaleforløb ved fængslets psykolog. Han har fået 'hul' på oplevelser, der ligger tilbage fra hans barndom..."* ?

Opsummerende er et af hovedproblemerne i dette eksempel, at der ikke er overensstemmelse i de statiske oplysninger mellem de enkelte versioner i handleplansforløbet, og/eller at uoverensstemmelser ikke følges af en kommentar. I Johnnys handleplansforløb er det f.eks. generelt svært at gennemskue, hvordan fortællingen om hans opvækst hænger sammen i de ni handleplansversioner. Ingen af de syv handleplansansvarlige har dog studset over dette og forsøgt at rette op på det med en kommentar. I en af de senere handleplansversioner er fortællingen om Johnnys opvækst i øvrigt helt ændret, og der står nu, at hans opvækst har været *"... vanskelig og under socialt belastede forhold"*.

Johnnys handleplansforløb karakteriseres også af et andet bekymrende mønster. Johnny har afsonet i to år og tre måneder i Kriminalforsorgens system. Han har ret omfattende forsorgsmæssige behov, men de mange handleplansversioner vidner ikke om en særlig systematisk eller tilbundsående indsats for at hjælpe ham med at tage hånd om de mange problemer, som præger hans liv.

I overskrifter er Johnny boligløs, uden uddannelse efter folkeskoleniveau, han har omfattende fysiske skavanker og tillige psykiske problemer bl.a. i form af ADHD, han har tidligere været stofafhængig af euforiserende stoffer og ryger stadig hash, og han har problemer i forhold til sin søn. Ser man nærmere på indholdet i emnefeltet om indsatser, så er de første handleplansversioner i forløbet tomme. I de følgende versioner er den eneste indsats, at der skal behandles en ansøgning om udgang. Derefter følger igen nogle tomme versioner, og i de sidste versioner begynder indsatserne at handle om, at Johnny skal skrives op til en bolig, og at man skal forsøge at fremme et samarbejde med kommunen om at inddrage Johnny i hans søns børne-unge sag. Ydermere følges der ikke op på nogle af indsatserne, i hvert tilfælde ikke på struktureret vis, dog flettes noget opfølgning ind i beskrivelsesdelen.

Hvorvidt Johnnys handleplansforløb afspejler et fuldbyrdelsesforløb, som også karakteriseres af et begrænset antal indsatser, kan vi ikke konkludere om på baggrund af undersøgelsen. Der er nemlig andre mulige forklaringer til den sparsomme information i handleplanernes indsatsfelt. Forklaringen kan f.eks. være:

- At Johnny ikke har ønsket at få hjælp med andet end udgang og håndteringen af sin søns børne-unge sag
- At de handleplansansvarlige har manglet tid til dokumentationsarbejdet i handleplansmodulet
- At de handleplansansvarlige har en mangelfuld dokumentationsdisciplin
- At de institutioner, som Johnny har afsonet på, ikke har haft andet at tilbyde
- At de institutioner, som Johnny har afsonet på, ikke har haft ressourcer til at yde mere hjælp

Uanset hvad årsagen eller årsagerne er, så er det ikke hensigtsmæssigt med uoverskuelige og mangelfulde handleplansforløb. Handleplanernes formål er at fylde en central og vigtig funktion i Kriminalforsorgens resocialiserende arbejde med klienterne. Hvis denne forståelse skal blive ved med at fremtræde som troværdig, så må det været målet, at handleplanerne lever op til de 8 krav til den gode handleplan. I Johnnys tilfælde ville det med andre ord være passende med en kommentar i handleplanens indsatsfelt, om hvorfor der ikke har været iværksat flere indsatser i løbet af hans fuldbyrdelsesforløb.

Overblik på trods af kompleksitet

Omvendt behøver omfattende handleplansforløb og klienter med mangfoldige og komplekse forsorgsmæssige behov ikke resultere i et forvirrende handleplansforløb. I gennemgangen er vi også stødt på flere eksempler, hvor det er lykkedes for den/de handleplansansvarlige at skabe en sammenhængende og overskuelig fortælling på trods af megen kompleksitet.

Handleplanen for Bente er et eksempel på et relativt omfattende og komplekst forløb, hvor det alligevel er lykkedes for den handleplansansvarlige at skabe en overskuelig struktur i fortællingen og at formidle mange oplysninger på en lettilgængelig facon. Om det skyldes, at der kun er én handleplansansvarlig knyttet til forløbet, som består af i alt syv handleplansversioner, er ikke til at sige.

Bente er en ældre kvinde, der har fået en betinget dom med vilkår om narkobehandling. Det er Bentes første dom, og hun er i tilsyn hos Kriminalforsorgen i frihed i 24 måneder. Når man læser de syv handleplansversioner knyttet til hendes tilsynsforløb, mødes man som nævnt af rigtig mange oplysninger og ikke mindst jævnligt af nye daterede notater. Fremme ved version fem i handleplansforløbet fylder alene beskrivelsen af Bentes boligsituation, og alle de drøftelser der har været omkring denne ved tilsynssamtalerne, næsten en hel side i handleplanen. Det fremgår også tydeligt, at Bente har omfattende og komplekse forsorgsmæssige behov. Det er derfor også helt legitimt, at handleplanen er omfattende, for som der står i de 8 krav til den gode handleplan, skal *"omfanget af handleplanen afspejle omfanget af klientens behov"*. Med i købet får man altså - i Bentes tilfælde - et overskueligt handleplansforløb. Handleplansforløbet mangler dog, som så mange af de andre gennemlæste forløb at blive ajourført i forløbets afsluttende handleplansversion. I Bentes handleplansforløb har den handleplansansvarlige nemlig blot valgt at lade alle løbende notater blive stående i stedet for at sammenfatte dem. Se mere om denne problematik under temaet om formalia.

Mangelfuld information og andre udfordringer i den skriftlige kommunikation

Når der i de 8 krav til den gode handleplan står, at den handleplansansvarlige skal forestille sig, at en kollega skal kunne overtage sagen uden mundtlig overlevering, så er det underforstået, at der stilles krav til handleplanens informationsniveau. Handleplansarbejdet udmøntes bl.a. i en tekst – *handleplanen* – som har til formål at beskrive klientens situation og de faglige overvejelser og drøftelser, der har ført frem til den vurdering og den plan for indsatser, som evt. skal føres ud i livet i klientens fuldbyrdelsesforløb. Hvis en handleplan, dvs. selve teksten, ikke formidler den information, som er nødvendig for at kunne afkode/forstå beskrivelsen, vurderingen og planen, så vil det – alt andet lige – være svært for en kollega at overtage sagen uden nærmere forklaring.

Temaet "kunsten at skabe overblik" har indtil videre primært indeholdt eksempler på hele handleplansforløb, hvori overblikket enten er udeblevet helt, eller hvor det har krævet en stædig indsats fra læseren at

opnå et overblik. I det følgende gives der i stedet eksempler på udvalgte dele af enkelte handleplansversioner, hvor informationsniveauet er temmelig mangelfuldt.

Handleplanerne for Jacob er eksempel på tekster, hvor den handleplansansvarlige indimellem har glemt eller undladt at tydeliggøre forskellige udsagn og konklusioner. Vi har – for så vidt – også redegjort for lignende eksempler under temaet ”mest af pligt?”. Men i dette tema er omdrejningspunktet de minimalistiske handleplaner, hvor det grundlæggende kan problematiseres, om de overhovedet kan betegnes som en handleplan. I nærværende tema er der ikke fokus på minimalistiske handleplaner, men på handleplaner hvor der drypvis forekommer mangelfuld information, selvom de ellers er relativt rige på information.

Er ”ved ikke” en dækkende oplysning?

Jacob er 18 år og dømt til en kombinationsdom med en tilsynsperiode på 12 måneder for røveri. Handleplansforløbet består af to versioner, som begge er udarbejdet af en socialrådgiver i KiF-regi.

Første handleplansversion er helt tom foruden emnefeltet bolig, hvor der blot står ”111”.

I anden version er beskrivelsesdelen udfyldt, men med et skiftende informationsniveau under de enkelte emnefelter. Under bolig forklares det f.eks., at Jacob bor hjemme hos forældrene, men at han giver udtryk for, at han gerne vil i egen bolig. Feltet om uddannelse derimod indeholder blot udsagnet ”ingen uddannelse”. Yderligere forklaring fremgår ikke, og det er derfor overladt til læseren at afkode, hvad ”ingen uddannelse” betyder. Betyder det f.eks., at Jacob ikke har uddannelse efter folkeskoleniveau, eller betyder det, at han er droppet ud af folkeskolen uden afgangsprøve? Emnefeltet om fritidsinteresser indeholder følgende information: ”Vides ikke, da Jacob ikke ønsker at oplyse dette”. Under emnefeltet om somatisk helbred står der, at Jacob er sund og rask, mens der under feltet om psykisk helbredstilstand står: ”Ved ikke, men er uden for pædagogisk rækkevidde. Ønsker ikke nogen former for hjælp og er generelt negativ”. Det er ikke til at gennemskue, om det er socialrådgiverens vurdering, der kommer til udtryk her, eller om Jacob selv har givet udtryk for, at han ikke vil oplyse om sin psykiske tilstand, og ikke vil have hjælp. Afhængigheds/misbrugsfeltet indeholder blot udsagnet: ”Ved ikke”, og hvorvidt det betyder, at den handleplansansvarlige har opgivet ævred, fordi Jacob ”er uden for pædagogisk rækkevidde”, eller om det betyder, at Jacob nægter at svare på spørgsmålet om misbrug, må også blive genstand for rene gisninger, for handleplanen hjælper ikke med at opklare dette.

Også under feltet om årsager til kriminalitet gengives udsagnet: ”Ved ikke”. Det er ikke til at gennemskue, om det betyder, at den handleplansansvarlige mener, at hun ikke har nok information om Jacobs situation og adfærdsmønstre til at kunne vurdere årsagerne til hans kriminalitet. Eller om det er en gengivelse af Jacobs eget udsagn, at han ikke ved, hvorfor han begår kriminalitet.

I vurderingsfeltet løfter den handleplansansvarlige lidt af sløret for de mangelfulde oplysninger i beskrivelsesdelen med følgende tekst (i uddrag): ”Jacob er ’iskold’ og giver klart udtryk for, at han ikke ønsker nogen hjælp, så han er meget svær at hjælpe”. Dette udsagn fortæller os, hvad der helt overordnet er på spil i handleplansarbejdet med Jacob. Jacob beskrives som en vrangvillig ung mand, der er svær, eller nærmest umulig, at hjælpe. Men hvorvidt Jacobs adfærd kan forsvare, at den handleplansansvarlige udarbejder en handleplan med ufuldstændige notater uden forklaringer eller kommentarer, vil vi lade stå

åbent til diskussion. Det havde under alle omstændigheder været lettere at afkode Jacobs handleplansforløb, hvis de forskellige ”ved ikke” udsagn var præciseret nærmere.

Bolig: husleje ok

I Henriks handleplansforløb finder vi yderligere et eksempel på mangelfuld information. Henrik er i 50’erne, og han blev dømt til en fængselsstraf på fire måneder for en færdselslovsovertrædelse. Henriks handleplansforløb består af fem versioner. De første tre versioner er udarbejdet i et åbent fængsel, og de sidste to i en KiF-afdeling.

Selvom den første handleplansversion formentlig er udarbejdet på baggrund af indsættelsessamtalen, så er det stadig et problem, når den skriftlige formidling er så mangelfuld, som det er tilfældet i Henriks handleplansforløb.

Bolig: Husleje ok

Beskæftigelse: Håndværker

Familie og andet netværk: Er samboende

Somatisk helbredstilstand: har mavesår, kold, bronkitis og allergi, og slidgigt – har medicin med

Afhængighed/misbrug: Nægter

De øvrige felter i handleplanen er tomme, og læseren er overladt til gætterier. Hvad betyder ”Husleje ok”? Betyder det, at der er styr på Henriks huslejeindbetalinger, eller betyder det, at Henrik synes, at huslejen for hans bolig er på et acceptabelt niveau? Og hvis det er tilfældet, hvorfor er det så relevant for Kriminalforsorgen at vide det?

Med hensyn til feltet om familie og andet netværk er det samme uklarhed, som gør sig gældende. Der står, at Henrik er samboende, men er det nok information for at kunne vurdere Henriks familie- og netværkssituation? Hvad nu hvis Henriks samboende er kontanthjælpsmodtager og misbruger alkohol? Skaber det så et andet billede af Henriks netværkssituation, end hvis vi blot ved, at Henrik er samboende?

Indholdet i feltet om misbrug og afhængighed er også pudsigt. Der står blot ”nægter”. Betyder det, at Henrik nægter at svare på spørgsmålet, eller betyder det, at Henrik nægter til at have et misbrug af stoffer og/eller alkohol?

Feltet om somatisk helbredstilstand er derimod detaljeret udfyldt, men den handleplansansvarlige har dog ikke knyttet nogle kommentarer til de mange sygdomme, og det er derfor svært at gennemskue, om – og i så fald på hvilken måde – de mange sygdomme har betydning for Henriks fuldbyrdelsesforløb, eller hvad informationen ellers skal bruges til.

I handleplansversion 2 – der også udarbejdes i det åbne fængsel – løftes dog en del af sløret for uklarhederne. Fængselsbetjenten som udarbejder version 2 bruger nemlig flere ord til at beskrive Henriks

situation, og det medfører, at læseren får mere hjælp til at afkode informationen. F.eks. får vi nu at vide, at der er ordnet hjælp til huslejen med kommunen. Vi får også at vide, at Henriks sambo hedder Susanne, at han ikke har børn, men kontakt til den del af hans familie, som stadig lever. Nu fremgår det også, at Henrik er alkoholiker, men at han modtager behandling for sit misbrug. Feltet om somatisk helbred fortsætter dog med at være lidt af et mysterium. Generne fra handleplansversion 1 er ikke nævnt, men nu listes der i stedet tre andre skavanker – ”rygskade, knæ skade og piskesmæld” – men stadig uden at det forklares, om og på hvilken måde disse skader har betydning for Henriks sociale situation, for hans kriminalitet og for risikoen for recidiv – dvs. for tre af de områder som må siges at have en central betydning i Kriminalforsorgens handleplansarbejde.

Tema 3 - "Løvehoved, kasketkarl og halvnøgen dame"

Dette tema fremstiller, hvad der kan kendetegnes som unødvendig information i handleplanerne. Temaet problematiserer, når det rette informationsniveau ikke er til stede, hvilket kan være på bekostning af overblikket og sammenhængen i handleplansforløbet.

Hovedpointerne i temaet er følgende:

- I de gennemlæste handleplaner er der en del eksempler på beskrivelser om klienten, som ikke kommer i spil i forhold til det resocialiserende arbejde. Der er med andre ord ikke sammenhæng mellem, hvad der står i beskrivelse, vurdering og indsats.
- Den meget løsrevne information, der kan fremkomme i handleplanerne, kan ses som et udtryk for, at klientens udtalelser reproduceres ukritisk. Når der ikke er knyttet faglige overvejelser til indholdet i handleplanen, kan det være svært at se, hvordan indholdet er relevant.
- Handleplaner, der overordnet bærer præg af at være fyldt med information, der er "nice-to-know" mere end "need-to-know", bliver ofte alt for lange, hvilket gør det svært at få et hurtigt overblik.

Nedenfor uddybes disse hovedpointer. Det sker med henvisning til konkrete eksempler og sættes i forhold til de officielle retningslinjer til handleplansarbejdet.

Informationer der ikke kommer i spil

Handleplanens underpunkter og hjælpespørgsmål breder sig over en lang række områder, der kommer omkring mange forskellige dele af klientens liv, men det varierer meget, hvad der nedfældes i handleplanen. Tema 1 giver eksempler på den minimalistiske handleplan, som næsten ikke fortæller noget om klientens situation, og i tema 2 har vi bl.a. berørt de handleplaner, som er så omfattende (og ofte indeholder uaktuel viden), så man som læser mister overblikket. Det aktuelle tema bevæger sig mellem disse temaer og handler om al den information, der ligger urørt i handleplanerne. Det er den information, som umiddelbart fremstår irrelevant, den information som aldrig kommer i spil eller den al for detaljerede information, hvor budskabet forsvinder blandt alle ordene.

I de 8 krav til den gode handleplan lyder det 5. krav: "At skrive kort og præcist – relevant og (f)aktuelt". Under dette krav er det uddybet, at det ikke er nødvendigt at udfylde alle punkter under beskrivelsesdelen, men kun det, som vurderes relevant. Når der udarbejdes en handleplan, foregår der en oversættelse af den mundtlige samtale til et skriftligt produkt. Denne transformation kræver blandt meget andet; at sagsbehandleren sorterer i, hvad klienten beretter, får udvalgt de relevante informationer og endelig får formidlet dem let og enkelt. Denne proces er ikke nødvendigvis ligetil – særligt ikke i en travl hverdag, hvor meget andet også skal nås. Det betyder, at handleplanen kan fremstå med mange forstyrrende elementer, heriblandt informationer der ikke kommer i spil.

Særligt synes punkterne *fritid* og *somatisk sygdom* at være ramt af unødvendige beskrivelser af klientens sysler og småskavanker, der ikke synes at have sammenhæng med den begåede kriminalitet og/eller et

resocialiserende forandringsarbejde. I tekstboksen er der eksempler på forskellige beskrivelser fra disse to punkter.

Eksempler fra rubrikken om fritid/social kompetencer/netværk

- Ser tv (kan kun se TV2)
- I fritiden dyrker hun løb og styrketræning
- Preben oplyser, at han fortsat dagligt sælger avisen Hus Forbi, også i det kolde vintervejr. Han henter aviserne hos Mændenes hjem
- Han har i påsken været i Barcelona og spille turnering, men holdet vandt ikke

Eksempler fra rubrikken om Somatisk sygdom

- Har været ved tatoveringsbutikken i Svendborg og fået lavet 3 nye tatoveringer til i alt 1600 kr. på armene – løvehoved, kasket karl og halvnøgen dame”.
- Problemer med iskias
- Klienten har allergi overfor græs, støv og hunde

Ovenstående eksempler er taget fra forskellige handleplaner, og tekstpassagerne fremstår derfor løsrevet fra resten af teksten i de aktuelle handleplaner. Pointen er dog, at de også fremstår på den måde i handleplanerne. Citaterne er ikke pillet ud af en sammenhæng, men fremstår også i handleplaner løsrevet og som lidt ligegyldig information, fordi informationerne ikke bringes videre ind i vurderingen af klientens samlede situation. Hvorfor er det eksempelvis vigtigt at vide, at Ejner har været ved ” *Tatoveringsbutikken i Svendborg og fået lavet 3 nye tatoveringer til i alt 1600 kr. på armene – løvehoved, kasket karl og halvnøgen dame*”. Med god vilje kan man argumentere for, at Ejners valg om at få tatoveringer kan være et udtryk for en form for risikovillighed, men til dette er tatoveringsbutik, by, antal tatoveringer og motiver, pris samt placering af tatoveringerne ikke relevant.

Lignende eksempler findes i stor stil i de gennemlæste handleplaner, og det kan til tider være svært at vide, hvad der er vigtigt, og hvad der er mindre vigtigt. Det er selvfølgelig relevant, at en klient har allergi over for græs, støv og hunde, hvis vedkommende er uddannet gartner eller social- og sundhedsassistent, men det fremgår ikke af den aktuelle handleplan, og derfor er det svært at gennemskue relevansen af den aktuelle oplysning. Det kan også være relevant, at Preben sælger hjemløseavisen HUS Forbi, hvis det fortalte noget om, at han gennem Hus Forbi har et netværk, der støtter op om ham. Men at kategorisere salg af Hus Forbi som en fritidsinteresse kan dog opfattes lidt upassende. Prebens forsørgelsesgrundlag er pension fra Sverige, så det er formentlig ikke utænkeligt, at han har brug for at supplere den svenske pension med anden indtægt. Der kan selvfølgelig være tale om en fejlplacering af information i handleplanens beskrivelsesfelt. Hvis det derimod forholder sig sådan, at den handleplansansvarlige eller Preben selv opfatter det som en fritidsinteresse at sælge Hus Forbi, så burde der knyttes en kommentar til denne noget særegne klassificering?

Men når der ikke kobles refleksioner på, som kan være med til at løfte sløret for, hvorfor de beskrevne oplysninger eventuelt har værdi for resocialiseringen, så kan man som læser let komme til at tolke informationerne som irrelevante. Og hvis informationerne ikke er relevante i et resocialiseringsperspektiv, så er det spørgsmålet, om de overhovedet hører hjemme i en handleplan? Hvis de handleplansansvarlige kan blive endnu bedre til at sortere i klientens oplysninger i forhold til deres værdi i resocialiseringsøjemed, så kan det måske bidrage til at gøre handleplanerne endnu mere overskuelige, således at de i endnu højere grad kan fungere som et vidensdelingsredskab? Problematikken omkring helt irrelevante oplysninger kan også være et spørgsmål om etik. Er det f.eks. rimeligt at nedfælde alskens personlige forhold i klientens liv, som slet ikke har at gøre med kriminalitet, og som ikke kan siges at være nødvendige i forhold til det resocialiserende arbejde?

Somatisk helbredstilstand:

02.11.11

Skal på hospitalet d.d. og have foretaget en biopsi. Regner med at få resultaterne på denne i løbet af 14 dage

13.12.11

Blev allerede opereret 4 dage efter undersøgelsen, hvor hun fik fjernet underlivet. Er glad for operationen, da der længe har været noget galt.

Ovenstående noter genfindes i en handleplan for en kvinde idømt en betinget dom og samfundstjeneste for en færdselslovsovertrædelse. At handleplanen indeholder oplysninger om, at kvinden har gennemgået en underlivsoperation, kan virke unødvendigt. De helbredsmæssige gener har uden tvivl fyldt meget for kvinden i tilsynsperioden, og derfor har det sikkert også fyldt meget i tilsynssamtalerne, men hvis det ikke er relevant for kvindens resocialiseringsforløb i forhold til kriminalitet, så må hovedreglen være, at det ikke er aktuelt. Omdrejningspunktet burde være kvindens lovovertrædelse, præcis som de 8 krav til den gode handleplan foreskriver.

Ukritisk reproduktion af klientens udtalelser

De mange oplysninger, som ikke umiddelbart synes at være relevante i resocialiseringsøjemed, kan måske forklares ved selve organiseringen af handleplansarbejdet. En logisk slutning kan være, at den handleplansansvarlige interviewer klienten og samtidig noterer svarene direkte ind i handleplansmodulet. Efterfølgende har den handleplansansvarlige ikke tid til at få ryddet ud i informationerne, og derfor bliver klientens udtalelser ukritisk gengivet i handleplanen.

Den ukritiske reproduktion af klientens udtalelser kan have mange former, men netop under rubrikken om *årsager til kriminalitet* findes mange eksempler. Til tider giver gengivelserne god mening, men andre gange står klientens udtalelser meget alene uden en faglig vurdering eller kommentar fra den handleplansansvarlige. Eksempelvis ses følgende besvarelse af *årsager til kriminalitet* hos en mand dømt for våbenbesiddelse.

Indsatte beretter, at han er sigtet for besiddelse af et gammelt jagtgevær med tilhørende ammunition, indsatte fortæller, at han har haft geværet liggende under sin seng i mange år, og at han ikke ved, om det virker

I sidste handleplansversion i denne mands fuldbyrdelsesforløb fremgår det, at han får afslag på § 40a, da han tidligere er dømt for våbenbesiddelse. Dette hænger ikke helt sammen med hans forklaring om, at det gamle jagtgevær har ligget under sengen i mange år. Han har en forhistorie med besiddelse af våben, og det ville grundlæggende være interessant at vide, hvorfor han har våben liggende hjemme, og hvor han får dem fra? Der er selvfølgelig ingen garanti for, at han ville svare (retvisende), men så kan det noteres, at klienten er adspurgt, men ikke ønsker at svare, eller at man ikke vurderer, at klientens udtalelse er retvisende.

Andre steder i handleplanen kommer den ukritiske reproduktion som sagt også frem, og som læser forestiller man sig, hvordan sagsbehandleren har gennemgået alle handleplanens punkter og skrevet alt ned uden at skelne til vigtigheden af informationen. Klientens udtalelser kommer til at fremstå ureflekteret, og det er ikke altid tydeligt at se relevansen. Dette ses for eksempel i en handleplan under punktet afhængighed/misbrug, hvor der står; *"Indsatte fortæller, at han ca. en gang om måneden går ud med gutterne og drikker nogle øl. Ellers kun til festlige lejligheder"*. Som udenforstående er det svært at få øje på misbrugsadfærd hos denne klient, og der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt det er nødvendigt at skrive ned i handleplanen, at klienten går ud og får nogle øl med vennerne en gang om måneden. Og da den begåede kriminalitet derudover ikke har nogen sammenhæng med alkohol, så kunne det være et punkt man udfyldte med *"Intet at bemærke"*.

I Allans handleplan er der eksempel på en anden form for ukritisk gengivelse af informationer. Allan er 42 år, og han er dømt til 30 dage i henhold til særlovgivningen. Han har tidligere domme bag sig, og den aktuelle handleplan er udarbejdet af en fængselsbetjent i det åbne fængsel, hvor Allan har afsonet sin dom. For at være en handleplan i et fuldbyrdelsesforløb som principielt ikke er omfattet af handleplanspligten, har planen sådan set godt med indhold i det mindste i beskrivelsesdelen. Men det meste af informationen bringes slet ikke i spil, og den får dermed en løsrevet karakter. Felterne om årsager til kriminalitet og vurdering – hvor oplysninger fra beskrivelsesdelen netop kunne bringes i spil - er nemlig ladt helt uden indhold. En oplysning, der fremstår temmelig besynderlig og tyder på en ukritisk gengivelse af Allans fortælling, er, at der under feltet om uddannelse dels står, at Allan ikke har færdiggjort folkeskolens 9. klasse, dels står: *"Indsatte har givet udtryk for, at han gerne vil tage en HF-eksamen og derefter læse til læge"*.

Hvorfor reproduceres Allans fremtidsønsker helt uden kommentarer fra den handleplansansvarlige eller andre fagpersoner i den pågældende institution? Hvis det nedfældes i handleplanen, betyder det så, at der skal handles på det, og at fuldbyrdelsesinstitutionen skal hjælpe Allan på vej med denne plan? Eller ser den handleplansansvarlige Allans ønske som et udtryk for, at han er rablende gal? (når det samtidig dokumenteres, at indsatte *"...bruger tiden på væresteder for narkomaner..., ...har ADHD og dyssocial personlighedstræk, "...ikke vil i behandling, for han har indset at han er misbruger til evig tid"*). Hvordan spiller disse oplysninger sammen med Allans ønske om at læse til læge?

“Nice to know – need to know”

I translationen af mødet med klienten til det skriftlige produkt i form af handleplanen er det ofte nødvendigt at reducere, hvad man kommer ind på i samtalen. I øjeblikket kan al information forekomme nødvendig, men det er vigtigt at gøre op, hvad der er godt at vide, og hvad der er nødvendigt at vide. I de gennemgåede 70 handleplansforløb findes mange oplysninger, der ikke umiddelbart forekommer nødvendige. Der kan være gode grunde til, at oplysningerne alligevel nedfældes i handleplanerne, men de gode grunde har ikke været særlig transparente for os. Et klassisk eksempel er under punktet bolig, hvor det ofte er angivet, hvor stor klienternes bolig er: ” *Ahmed bor hos sin mor i dennes store, velindrettede og velholdte 120 m², 5 værelses lejlighed*”. Beskrivelsen af, hvor mange kvadratmeter klienten råder over, kan have relevans i forhold til at søge boligstøtte. Det kan også være en anden måde at fortælle, at klienten og moderen har fint med plads og er tilfredse med deres boligforhold, men det er umiddelbart ikke til at sige, fordi der ikke knyttes nogen kommentarer til. Oplysningen om boligens størrelse i kvadratmeter bruges med andre ord til en analyse af klientens livsomstændigheder, men udfaldet af analysen holdes skjult. Og derfor kan det som udenforstående læser være svært at se, om og på hvilken måde boligens størrelse i kvadratmeter er relevant information.

I analysen er vi også stødt på flere handleplansforløb, hvor der ikke er sorteret i informationerne. Handleplanerne bliver længere og længere for hver version, og detaljerne kan efterhånden sløre overblikket og selve planen, der er lagt. Nedenstående eksempel illustrerer netop, hvordan mængden af informationer kan vokse. Uddraget er fra punktet om bolig, og resten af handleplanen er bygget op på tilsvarende måde.

Bolig:

11.06.11

Jeanet og Torben har pr. 1. august 2011 fået en 3-vær. Lejlighed – også beliggende i Gråsten

16.07.11

Jeanet fortæller, at de er i fuld gang med at planlægge flytning. De glæder sig meget til at få mere plads.

12.08.11

Jeanet, Torben og Jeanets datter er lige flyttet i en 3 værelses lejlighed, centralt beliggende i Gråsten. De har fået væsentlig mere plads – således har datteren fået sit eget værelse.

03.09.11

Jeanet og familien er nu ved at være på plads i den nye lejlighed. Jeanet fortæller, at de nyder at have mere plads.

Eksemplet viser en grundig beskrivelse af, hvad sagsbehandler og klient snakker om til tilsynssamtalerne. Men da alle punkter i handleplanen er udfyldt og har samme informationsniveau, dvs. inkluderer alle mellemregninger, så kan overblikket til sidst forsvinde. Det virker sandsynligt, at den handleplansansvarlige selv finder system i at skrive det meste ned, og handleplanen er uden tvivl et meget værdifuldt arbejdsredskab i den henseende. For andre kan detaljeringsgraden dog virke forvirrende - selvom det ellers

er en handleplan med tydelig systematik og datomærkning - og handleplanen kan miste værdi som vidensdelingsværktøj. Der er altså en hårfin balance mellem at skrive så meget, som man selv har brug for som sagsbehandler, men samtidig holde det så generelt, at informationerne ikke bliver irrelevante og meningsforstyrrende for andre medarbejdere. I dette tilfælde kunne man f.eks. forestille sig, at man løbende havde slettet gamle informationer, så det essentielle stod frem. I dette tilfælde ville det essentielle være, at Jeanet og hendes familie er flyttet i en større lejlighed i samme by, hvilket de trives med – altså et relativt kort notat.

Tema 4: Formalia – når de officielle intentioner udfordres

Dette tema beskæftiger sig med de mere overordnede retningslinjer i handleplansvejledningen. Vi har løbende henvist til de 8 krav til den gode handleplan og handleplansvejledningen, men i dette tema tager vi de resterende retningslinjer og spejler vores tekstmateriale i dem.

Hovedpointerne i temaet er følgende:

- I langt de fleste handleplaner har klienten en aktiv stemme, og man har som udenforstående læser en idé om, at klienten har været inddraget i handleplanarbejdet. Det er dog sjældent eksplicit, hvordan klienten har været inddraget, og det fremgår aldrig, hvorvidt klienten har godkendt og fået udleveret handleplanen.
- Der skal i handleplanerne være fokus på årsagerne til kriminalitet og recidiv, men netop dette punkt synes at være svært at udfylde i handleplanen. Der er ingen fælles holdning til og forståelse af, hvordan man udfylder punktet.
- I handleplanerne skal klientens situation vurderes, og der skal på baggrund af disse vurderinger igangsættes konkrete indsatser. Bemærkelsesværdigt er der dog forbløffende lidt handling i planerne.
- Fagligheden skal bruges i arbejdet med handleplanerne, men nogle gange skinner personlige holdninger frem. Det kan virke normativt og fjerne fokus fra, at handleplanen også er klientens dokument.

Nedenfor uddybes disse hovedpointer. Det sker med henvisning til konkrete eksempler og sættes i forhold til de officielle retningslinjer til handleplansarbejdet.

At inddrage klienten fra start til slut – den dømte som medspiller

I vejledningen om udarbejdelse af handleplaner er det tydeliggjort, at handleplansarbejdet skal ske i samarbejde med klienten. Formålet med samarbejdet er, at klienten er enig i og motiveret for de planer, der bliver lagt. Det handler med andre ord om ejerskab, som der står i de 8 krav til den gode handleplan. Ejerskab hos klienten om at skabe de forandringer, der skal lede hen mod et liv uden kriminalitet.

Ved gennemlæsningen af de 70 handleplansforløb har vi undersøgt, om og i hvilken grad klienterne synes at være inddraget i udarbejdelsen af handleplanen. Det har været en svær øvelse, da det kun i enkelte tilfælde fremgår, at der ikke har været et samarbejde. Dette ses eksempelvis i Claus' tilfælde, hvor der under rubrikken vurdering står: *"På trods af at u.t. er af den overbevisning at Claus har behov for støtte i en eller anden form, så ønsker Claus på ingen måde at få udarbejdet handleplan"*. Her har den handleplansansvarlige fået formidlet eksplicit, at det har været forsøgt at inddrage klienten, men at han ikke har ønsket at samarbejde.

I hovedparten af handleplanerne er det dog ikke tydeligt, hvorvidt og hvor meget klienterne har været inddraget i handleplansudarbejdelsen. Oftest kan man se, at oplysningerne bygger på samtaler med

klienterne, hvilket selvfølgelig indikerer, at klienten har en aktiv stemme i planen. Dette ses især ved sætninger, der starter med *indsatte fortæller*, *klienten beretter* eller *klienten oplyser*, eller som de to nedenstående eksempler viser.

- Patrick oplever selv, at han har udviklet sig positivt gennem de forløbne år. Kontaktpersonen ser ligeledes en anderledes rolig adfærd og mere moden tilgang til såvel arbejde som fritid.
- Ved oprigning til Køge Kommune oplyser sagsbehandler Susanne Petersen, at Roskilde Kommune betaler 6 mdrs. Husleje... Indsatte er orienteret om ovenstående d.d.

I det første tekststykke er det tydeliggjort, at det er Patricks egen mening, der fremføres først, og at denne mening er sammenholdt med hans kontaktperson. I det andet eksempel er det dokumenteret, at klienten er blevet orienteret om, hvilke planer der er lagt, og at han dermed kender til indholdet af handleplanen. Begge eksempler viser altså, hvordan man tydeligt kan dokumentere, at klienten har været involveret i udarbejdelsen og er klar over, hvilke planer der er lagt for ham eller hende.

Det er dog langt fra altid tydeligt, hvem "fortælleren" er i handleplanen, og det gør det både svært at gennemskue, om klienten har været inddraget, ligesom det kan være etisk problematisk at dokumentere personfølsomme oplysninger, uden at klienten har erkendt sig enig i det skrevne. Eksempel nedenfor er teksten fra punktet *afhængighed/misbrug*:

Bengt drikker ca. 2L guldøl om dagen. Han bruger kokain til fest for at følge med de unge til fest, ca. 1 gang om måneden. Heroin bruges også ca. 1 gang om måneden. Bengt har brugt benzodiazepiner siden han var 18 år til at sove.

I Bengts eksempel kunne det være informativt at vide, om det er klientens egne oplysninger, eller om de er hentet fra andre dokumenter, og hvorvidt den handleplansansvarlige vurderer, at de er retvisende. En tydelig sondring er særlig vigtig i forhold til, at handleplanen skal bruges som vidensdelingsredskab. Det vil bl.a. sige, at handleplanen skal kunne give udenforstående fagpersoner et hurtigt resumé af sagen, og netop derfor er klar kommunikation essentiel.

Opsummerende kan man sige, at det i handleplanerne ofte er gengivet, hvad klienten mener, oplyser, fortæller osv. For det meste er det også tydeliggjort, hvem der mener hvad. Men i alle de gennemlæste handleplaner er det ikke en eneste gang noteret, hvorvidt klienten har modtaget og gennemlæst handleplanen, og at han eller hun er enig i det beskrevne. Om det skyldes, at dette sker uden, at det skrives ned i handleplanen, eller om handleplanen mere bliver opfattet som et værktøj for sagsbehandlere end for de dømte er ikke til at sige ud fra datagrundlaget.

At have fokus på årsagerne til kriminalitet og recidiv

I mange år herskede der en logik i Kriminalforsorgen om, at når man først var dømt, så var der ingen grund til at have fokus på, hvad der var årsag til, at den dømte begik kriminalitet og kom i fængsel. Der var altså ingen grund til at snakke om fortiden og den begåede kriminalitet, fordi man i stedet skulle kigge fremad. Punktet om årsager til kriminalitet var oprindeligt heller ikke en del af handleplansmodulet, men blev først indført med en revidering af handleplansvejledningen i 2009. I handleplansvejledningen står det beskrevet, at formålet med punktet er at få drøftet, hvilke kriminogene faktorer, der ligger til grund for den kriminelle handling, samt hvilke gevinster og konsekvenser den dømte oplever i forbindelse med den kriminelle handling. Denne drøftelse skal danne baggrund for, at der foretages *”overordnede overvejelser i relation til hvilke indsatser, der kan og skal iværksættes, henset de faktuelle, objektive beskrivelser, den dømtes egne overvejelser samt de faglige vurderinger i forhold til den dømtes sociale kompetencer, reaktionsmønstre, omstillingsevne samt selvopfattelse”* (VEJ nr. 9399, punkt 35). Det er med andre ord i dette afsnit af handleplanen, at beskrivelsen af den dømtes forskellige forhold sammenfattes til en række kriminogene faktorer, og sættes i sammenhæng med den begåede kriminalitet. Årsagerne til kriminalitet skal endeligt danne grundlag for udfyldelsen af handleplanens sidste punkter; vurdering og indsatser.

For et par år siden gennemførte Kriminalforsorgen en mindre undersøgelse af tilsynssamtalens metoder og indhold. Ved to fokusgruppeinterview blev tilsynsførende fra Kriminalforsorgen i Frihed bl.a. spurgt om, hvordan de forholder sig til at tale om årsagerne til kriminalitet. De tilsynsførende fremhæver, at det at tale om kriminalitet har en central placering i tilsynsarbejdet, men at alle gør det på deres egen måde og ud fra deres egen faglige logik. Arbejdet med kriminalitet opfattes som et komplekst område, og ofte tages der udgangspunkt i den enkelte klients situation og aktuelle samt akutte problemstillinger (Rönneling, Sørensen og Bak 2011).

At der er stor forskellighed i, hvordan man taler om og beskriver årsagerne til kriminalitet, kommer også til udtryk i denne undersøgelse. Variationerne i besvarelserne er utallige, men overvejende er det korte beskrivelser, der ikke ændrer sig synderligt gennem handleplansforløbene. Hvis man kigger nærmere på vejledningen til dette punkt, så kræver det undersøgelse, dialog og nøje drøftelse af de kriminogene faktorer og bagvedliggende mønstre, der har sammenhæng med kriminaliteten at udfylde dette punkt. Det kræver også, at den handleplansansvarlige i samarbejde med klienten opstiller mål, der kan forhindre recidiv. Punktet *Årsager til kriminalitet* er på mange måder kernen i handleplanen, der binder beskrivelsesdelen sammen med vurderingen. Det er her man skal finde sammenhænge mellem klientens personlige og sociale forhold og den begåede kriminalitet samt opstille mål for, hvordan man kan undgå, at det sker igen. Umiddelbart kan det minde om en klassisk årsagsanalyse, hvor der skal dannes en kausal sammenhæng mellem klientens personlige og sociale forhold og kriminalitetsproblemet. Udfordringen er imidlertid, at der ofte er mangeartede og sammensatte forklaringer på, hvorfor klienten begår kriminalitet, og det er - som de tilsynsførende også tilkendegiver i den tidligere nævnte undersøgelse - et meget komplekst emne. Måske er det derfor, at rubrikken i den grad volder besvær.

Selvom der er store variationer i udfyldelsen, så er der alligevel forskellige typer af udfyldelse, som går igen i flere handleplaner. Blandt andet ses det ofte, at punktet er udfyldt med en beskrivelse af den aktuelle dom:

Mikkel blev ved retten i Glostrup, den 2. februar 2009, idømt 10 dages fængsel, for spirituskørsel og for at have kørt bil uden kørekort. Fængselsstraffen skal ikke fuldbyrdes, på betingelse af, at han i en prøvetid på 2 år ikke begår ny kriminalitet. Han skal være under tilsyn af Kif i prøvetiden og, såfremt Kif finder det fornødent, undergive sig behandling mod misbrug af narkotika.

Denne resumerende gengivelse af dommen efterlader ikke et indtryk af dialog og drøftelse om, hvorfor Mikkel kørte spirituskørsel. Set i lyset af at Mikkel - i en alder af 21 år - er tidligere dømt, har problemer med sin egen familie, skal være far og har et narkotikamisbrug, så fremstår udfyldelsen umiddelbart mangelfuld.

En anden typisk udfyldelse er den meget kortfattede besvarelse, hvor det ikke uddybes, hvad der menes. Et eksempel kan være *"alkohol"*, *"stofrelateret"* eller *"helt klart klientens heftige temperament"*. Sidstnævnte er særlig interessant, da vedkommende er dømt for tyveri. Men selvom det kan være åbenlyst, at alkohol og stofrelaterede problematikker er afgørende for, hvorfor den kriminelle handling blev begået, så ville det give god mening at sætte lidt flere ord på. Skønt spirituskørsel i sagens natur involverer alkohol, så vil det være vigtigt at afdække, om det er en engangsforsæelse, eller om det er sket flere gange, hvilke konsekvenser spirituskørsel kan have, hvad den dømte selv tænker om det etc. På mange måder er det som om, at punktet årsager til kriminalitet lever uafhængigt af de andre punkter. Der ses ofte en gengivelse af, hvad klienten selv siger, uden at det fremgår, hvorvidt det er drøftet. I sin yderste konsekvens gør det, at besvarelsen kan fremstå helt komisk. Nedenstående beskrivelse af *årsager til kriminalitet* er for en mand i 30'erne, der er dømt for grov narkokriminalitet, herunder videresalg af amfetamin:

Indsatte fortæller at han havde taget en del kilo på da han gik hjemme på barsel, og at det er hans egen forfængelighed der gør at han gerne ville tabe sig. Han er så godt klar over nu at det måske skulle ske på en anden måde end ved at tage amfetamin. Han mener dog selv at det ville være den nemme løsning, da man ikke har den store appetit når man indtager det.

Der stilles i ingen af handleplanerne knyttet til dette straffuldbyrdelsesforløb spørgsmålstejn ved den dømtes egen forklaring, ligesom der ikke redegøres for, hvorvidt man har spurgt yderligere ind til årsagerne til, at klienten selv køber 150 g. amfetamin og sælger 50 g. videre. Skyldes det, at han ville tabe sig, eller skyldes det i højere grad, at han manglede penge til at finansiere sit eget forbrug? Umiddelbart tænker man, at sidstnævnte forklaring er mere plausibel, og at der således kan skabes en forbindelse til kriminogene faktorer så som lav tilknytning til arbejdsmarkedet og misbrug af rusmidler. Men det er svært at vide, hvad som er på spil, når klientens egen forståelse blot reproduceres, uden at der gøres et forsøg på at løsne op for de bagvedliggende årsager samt adfærdsmønstre, som rubrikken ellers appellerer til.

Eksemplet er ikke enestående, og spørgsmålet er også, hvad man kan forvente, at der skal stå under punktet om årsager til kriminalitet. Det oplagte bud er, at klienten sælger amfetamin for at finansiere sit eget forbrug. Men for at finde den reelle årsag, burde man i princippet gå et skridt længere tilbage og undersøge, hvorfor han overhovedet er havnet i stofmisbrug, og her træder kompleksiteten for alvor i figur. Og i andre tilfælde bliver det måske endnu sværere at gengive de bagvedliggende årsager til kriminalitet? Hvorfor har en klient f.eks. truet og slået sin samlever, hvorfor har en mand slået en tilfældig mand ned under sidste bytur, og hvilke kriminogene faktorer knytter sig til biltyveri? Og er det klientens egen

holdninger og forklaringer, der anvendes til at afdække de bagvedliggende adfærdsmønstre, eller skal den handleplansansvarlige nå frem til konklusionerne på egen hånd?

Under rubrikken *årsager til kriminalitet* ser man ofte også en passus, hvor den dømte beskriver sin anger ved den begåede kriminalitet og afgiver løfter om, at det ikke skal ske igen. Det kan eksempelvis fremhæves, at den dømte godt ved, at det var forkert at begå kriminaliteten, at han har stor skyldfølelse og *"mange sorte dage"* eller, at *"han dog har fået sig noget af en forskrækkelse... og han er sikker på, at han ikke bliver involveret i kriminalitet igen"*. Ved gennemlæsning af et enkelt eller to handleplansforløb virker denne beskrivelse af den dømtes anger naturlig nok. Men når man gentagne gange støder på større eller mindre afsnit, hvor klienten undskylder sin handling, begynder man at reflektere over, hvorfor det tilsyneladende opfattes som relevant i en *handleplan*.

Angeren kan selvsagt være en naturlig og vigtig del af skammen for nogle klienter og dermed have en central funktion mentalt set, men spørgsmålet er, om angeren i sig selv har noget med årsagerne til kriminalitet at gøre, og om angeren har reel betydning for klientens resocialiseringsforløb og recidivrisiko? Det er muligt, at den handleplansansvarlige f.eks. betragter angeren som et udtryk for klientens forandringsvillighed og derfor mener, at angeren skal nedfældes i handleplanen. I så fald kan man dog problematisere, om udtryk for anger reelt er udtryk for forandringsvillighed, eller om klienten blot giver udtryk for anger, fordi han tænker, at han forventes at gøre det? Eller måske er angeren igen blot en passus, som automatisk kommer frem, når den handleplansansvarlige spørger ind til, hvorfor klienten begik kriminaliteten, og hvad årsagerne var? Men det vil måske være mere relevant at koncentrere handleplanen om, hvad straffen betyder for den dømte, og hvilke konsekvenser den har for hans uddannelses – eller arbejdstilknytning, for hans netværk, økonomi, etc.?

Helt generelt kan man også stille spørgsmålet, om der overhovedet er behov for feltet om *årsager til kriminalitet* for at nå frem til en samlet vurdering af klientens situation og en beskrivelse af indsatserne? Ville det ikke være tilstrækkeligt at liste den dømtes ressourcer og barrierer, som det allerede er indeholdt under feltet om vurdering?

Planen skal sikre sammenhæng og skabe overblik – men hvor er handlingen?

I handleplansundersøgelsens første delrapport er det beskrevet, at de handleplansansvarlige er rigtig gode til at udfylde beskrivelsesdelen. Faktisk er der næsten altid skrevet et eller andet i rubrikkerne, der afdækker klientens personlige og sociale forhold. Når handleplanen bliver af mere vurderende og analyserende karakter i rubrikkerne om *årsager til kriminalitet*, *vurdering* og *indsats*, falder udfyldelsesgraden til gengæld, og det er ikke altid gennemskueligt, hvordan den dømte vurderes, og hvad der skal arbejdes videre med. Dermed ikke sagt, at vurdering, indsatser og koordinering aldrig udfyldes, men blot at tendensen er, at der er færre udfyldte rubrikker jo længere fremad man bevæger sig i handleplansmodulet (Rønneberg, Lund-Sørensen og Bak 2013).

Informationer om klientens personlige og sociale forhold står nogle gange helt alene uden tilknytning til vurderingerne og indsatserne (jf. tema 3: Løvehoved, kasketkarl og halvnøgen dame). Et eksempel på dette er Knuds handleplaner, hvor der under rubrikken vurdering står, at *"Knud vurderes ikke at have behov af forsorgsmæssig karakter"*. Dette kan dog undre, når man samtidig i handleplanen får viden om, at han ikke har et sted at bo, og at han har mistet sit job i forbindelse med den begåede kriminalitet. De konkrete

indsatser er for Knud listet som *"iværksættelse af samfundstjeneste samt opfølgning på denne"*. Denne opfølgning fremgår aldrig af handleplanerne på trods af, at det i handleplansvejledningen fremgår, at *"vurderingen skal desuden indeholde en løbende opfølgning på, hvorvidt de anførte indsatser fortsat er relevante, om de er gennemført, og om det i modsat fald er relevant at forsøge igen"* (VEJ nr. 9399, punkt 37).

Den manglende sammenhæng mellem beskrivelse, vurdering og indsats kan også komme til udtryk ved, at der ikke er stringens mellem, hvad der er tænkt skulle være rubrikkernes indhold, og det der faktisk står. Det betyder, at indholdet kommer til at fremstå rodet. Dette ses bl.a. i følgende eksempel, hvor vurderingsdelen i handleplanen til sidst fylder to sider, fordi den både indeholder baggrundoplysninger, vurderinger og indsatser.

07.02.11

Rita giver udtryk for, at hun gerne vil flytte til Fyn, hvor hendes datter bor. Samtidig giver Rita udtryk for, at hun gerne vil flytte, fordi hun er bange for sin ekskæreste [beskrivelse]. Det er svært for undertegnede at vurdere, hvorvidt Rita har grund til bekymring i forhold til ekskæresten [vurdering]. Undertegnede vil ved de næste tilsynssamtaler forsøge at få klarhed over Ritas ønsker med hensyn til flytning og misbrugsbehandling, som Rita også har ytret ønske om [Indsats].

Dette er kun en mindre del af en lang vurderingsdel, der er kronologisk bygget op med datomærkninger og en ny notits efter hvert tilsynsmøde. Dette gør både, at handleplanen bliver meget omfattende, men også at informationerne står mange steder, og det er svært at skabe et hurtigt overblik. Særligt forvirrende er det, at indsatser både står under *vurdering* og under *indsatser*, hvorfor man skal læse mange forskellige steder i handleplanen for at finde ud af, hvilke indsatser klienten har været genstand for. Og ligesom i Knuds tilfælde, så er der ingen systematisk opfølgning af, hvilke indsatser der igangsættes, gennemføres, afbrydes m.m.

Et overordnet billede i mange handleplaner er, at vurderingerne fremstår mangelfulde, og at der sjældent er beskrevet konkrete indsatser. Hvis der er oplyst indsatser, så er indsatsen ofte meget overordnet beskrevet, som eksempelvis *"Samarbejde med Center for Misbrug samt dagbehandlingen"*. Dette er ikke dækkende i forhold til vejledningens anbefalinger om, at *"det skal fremgå, hvornår der handles, hvem der handler, og hvordan der skal handles"* (VEJ nr. 9399, punkt 37). Dertil er der sjældent oprettet et slutnotat, hvor der følges op de beskrevne indsatser.

I afslutningen af handleplanen skal der redegøres for, hvorvidt handleplanen er koordineret med kommunen. I første delundersøgelse af handleplansarbejdet fandt vi, at godt en tredjedel af alle handleplaner fremstår tomme under feltet om koordinering, og denne tendens er genkendelig i nærværende undersøgelse. Et andet kendetegn ved udfyldelsen af rubrikken koordinering er, at der enten står, at klienten ikke ønsker at koordinere handleplanen, eller blot et *"nej"*. Men om et nej betyder, at klienten ikke er interesseret i at koordinere handleplanen, om den handleplansansvarlige ikke mener, at der er et behov eller noget helt tredje, det står hen i det uvisse.

Hvad er faglighed og hvad er personlige betragtninger?

Såvel i de 8 krav til den gode handleplan som i handleplansvejledningen er det beskrevet, at handleplanen skal bygge på samtaler med den dømte, objektive beskrivelser samt den handleplansansvarliges faglige vurderinger. Dette er uden tvivl også den dominerede tilgang til handleplansarbejdet, men der ses i materialet også en tendens til, at klienterne vurderes ud fra deres fremtoning, adfærd i det konkrete møde og deres refleksionsniveau. Nedenstående eksempel handler om Mehmet, en midaldrende mand, som til start afsoner en fængselsstraf og senere prøveløslades til KiF. I beskrivelsesdelen fremgår det, at Mehmeds problemer vokser sig større og større i løbet af hans kontakt til Kriminalforsorgen. Allerede fra den første handleplan i fuldbyrdelsesforløbet bliver det tydeligt, at han har sociale problemer i form af stofmisbrug, døvstum kone, autistisk søn samt to uddannelser fra Tyrkiet som ikke kan bruges i Danmark. I sidste handleplan fremgår det, at han ender med at være separeret, hjemløs og med et endnu tungere stofmisbrug end i starten af afsoningen. Vurderingen af Mehmeds ressourcer og barrierer er skrevet således i alle handleplaner, på nær den sidste, der også indeholder en opsummering af hans samlede situation:

Under samtalen fremstår Mehmet venlig og deltagende. Han har meget at fortælle, og virker oprigtigt interesseret i at komme ud af sit misbrug. Mehmet har indset, at hans misbrug har medført, at han ikke kan give sin søn den omsorg og opmærksomhed, som han gerne vil give ham.

Mehmed bliver vurderet ud fra hans fremtoning og adfærd på det konkrete møde samt hans egne refleksioner omkring sin situation. De faglige vurderinger af ressourcer og barrierer er ikke til stede, hvilket særligt vækker opsigt, når der er tale om en klient med forholdsvis tunge sociale problemer.

I andre tilfælde kan man læse ud fra handleplanen, at samarbejdet med klienten har været svært at etablere, og selvom det er ufravigeligt, at et svært samarbejde kan avle en masse frustration, så er der flere eksempler på, at følelser får lov til fylde mere end de faglige vurderinger. Dette ses blandt andet i Jacobs handleplan, som vi også har refereret til tidligere. Her indeholder feltet om vurdering en forklaring af, hvorfor det ikke er lykkedes for den handleplansansvarlige at udarbejde en mere udførlig handleplan, mere end at det indeholder en egentlig vurdering af Jacobs ressourcer, barrierer og recidivrisiko.

Jacob er "iskold" og giver klart udtryk for, at han ikke ønsker nogen hjælp, så han er meget svær at hjælpe... Dorthe [sagsbehandleren fra kommunen] har sågar fulgt Jacob til Jobcentret for at søge kontanthjælp, men han ønsker ikke hjælp. Så han har afvist alle tilbud fra kommunen. Han har en "indvandrer attitude" selvom han er født og opvokset i DK og forsøger også at tale med accent.

Budskabet i eksemplet er ret tydeligt. Sagsbehandleren i KiF og i kommunen har været villige til at strække sig meget langt i forsøget at hjælpe Jacob, men han har ikke taget imod hjælpen. Men fremlægningsen af Jacob som person er umiddelbart meget normativ, og det virker som om, at det mere er personlige vurderinger end faglige, der er dominerende. Særligt begrebet "*indvandrer attitude*" sætter en masse tanker og associationer i gang hos læseren, og da begrebet ikke er yderligere præciseret, så er man henvist til forestillinger om, hvad det vil sige at have en "*indvandrer attitude*". Det kan problematiseres, hvor langt

eller tæt vores associationer til begrebet befinder sig fra sandheden om Jacobs adfærd – både generelt og i den pågældende situation.

De normative udtalelser kan også komme på spil i beskrivelsesdelen, hvor særlige ting tillægges positive betydninger som eksempelvis boligens indretning.

Har ved hjemmebesøg fået rundvisning i den nye lejlighed – 3 værelses med egen have. Lejligheden er forholdsvis pænt indrettet, der er blevet hængt persienner op samt hensigtsmæssigt møbleret

Formålet er højst sandsynligt at beskrive, at klientens boligsituation er i orden, men som udenforstående studser man over at skulle vide, at den er *"forholdsvis pænt indrettet"* og *"hensigtsmæssigt møbleret"* (at dømmes ud fra den handleplansansvarliges smag vel at mærke), og at der er hængt persienner op. Med sådanne beskrivelser bevæger handleplanen sig væk fra at være klientens plan til at være sagsbehandlerens notesblok om dette og hint.

Sammenfatning – handleplanstyperne

Vi har i rapporten tematiseret fire udviklingsområder for indholdet i handleplanen. Tema 1 drejer sig om den minimalistiske handleplan, der indholdsmæssigt er så begrænset, at den fremstår som ubrugelig. I tema 2 berører vi handleplaner, hvor indholdet er præsenteret på en ustruktureret og rodet facon, hvilket bevirker, at man som læser mister overblikket. I Tema 3 stifter vi bekendtskab med handleplaner, der indeholder irrelevant information, som ikke umiddelbart har sammenhæng med handleplanens formål med at lægge en plan for det resocialiserede arbejde. Endelig eksemplificeres det i tema 4, hvordan uoverensstemmelser mellem de officielle retningslinjer for handleplansarbejdet og handleplanernes faktiske indhold kan se ud.

Den gode handleplan har vi nærmest ikke berørt, selvom der er både hele handleplansforløb og passager, som lever op til både de lovmæssige og institutionelle retningslinjer for den gode handleplan. Det er med andre ord handleplaner, der fremstår saglige og relevante, som skaber overblik og sammenhæng mellem beskrivelse, vurdering og indsats, som har fokus på kriminalitet, og som tydeligt dokumenterer, at klienten har været involveret i udarbejdelsen.

Grunden til, at fokus ikke har været på den gode handleplan skyldes to ting. For det første har fokus ikke været på den gode handleplan, da der i disse tilfælde ikke er brug for kvalitetssikring og udvikling. For det andet har eksempler på den gode handleplan ikke været dominerende i materialet.

Formålet med undersøgelsen har været at give Kriminalforsorgens handleplansarbejde et kritisk gennemsyn og dermed pege på de områder, hvor der er plads til forbedringer. Og i dette forbedringsarbejde håber vi, at nærværende rapport kan tjene en funktion. Vi håber, at de mange eksempler og problematiseringer kan bruges af tjenestestederne og af de enkelte handleplansansvarlige til at reflektere over deres nuværende praksis og stille nogle mål for, hvor de gerne vil bevæge sig hen fremover.

Til dette formål har vi sammenfattende kognit analysen af de 70 handleplansforløb ned til at omfatte følgende handleplans-typer:

- **Stikordshandleplanen** – den minimalistiske eller næsten tomme handleplan, der har så få informationer, at det er svært at se, hvordan den er brugbar for sagsbehandler og klient.
- **Personjournal-handleplanen** – den ofte meget omfattende handleplan, hvor der kronologisk noteres alt, hvad der bliver drøftet mellem klient og sagsbehandler. I længere fuldbyrdelsesforløb kan disse handleplaner blive meget lange, hvilket gør, at man som læser mister overblikket.
- **Jeg-skriver-mens-vi-snakker-handleplanen** – handleplanen der bærer præg af, at den er skrevet ned under samtalen, uden at der efterfølgende sorteres i indholdet. Denne type handleplan indeholder passager af information, som synes at være løsrevet fra sammenhængen, og klientens egne udtalelser ses ofte reproduceret, uden at der er taget faglig stilling til, hvordan det kan forstås i forhold til en resocialiseringsproces.

- **Den gode handleplan** – handleplanen der er det styrende redskab for samarbejdet mellem klienten og den handleplansansvarlige. Den gode handleplan indeholder en kort, præcis og væsentlig beskrivelse af klientens personlige og sociale forhold, og en systematisk undersøgelse af årsagerne til den begåede kriminalitet og en faglig vurdering af klientens ressourcer og barrierer i forhold til at leve et kriminalitetsfrit liv. Denne type handleplan indeholder beskrivelser af relevante indsatser, hvor der gerne er sat konkrete navne på, og punkterne med samarbejdspartnere og koordinering er udfyldt relevant og fyldestgørende. Handleplanen indeholder et slutnotat, hvor der bl.a. følges op på, hvorvidt de planlagte indsatser blev iværksat, gennemført eller evt. afbrudt.

Undersøgelsen i perspektiv

Dette kapitel redegør for en række overvejelser om, hvorvidt og på hvilken måde resultaterne af foreliggende undersøgelse er relevante set i lyset af de seneste forandringer i principperne for Kriminalforsorgens handleplansarbejde. I overvejelserne inddrages også en række centrale konklusioner fra en undersøgelse af handleplansarbejdet i den svenske kriminalforsorg. I den forbindelse diskuterer vi ligeledes, om akilleshælene i handleplansarbejdet måske er knyttet til helt grundlæggende træk ved det at drive arbejde, hvor dokumentation har en central funktion.

Handleplansarbejdet – et område i forandring

I forbindelse med indførelsen af risikovurderingsredskabet LS/RNR¹⁵ i Kriminalforsorgen i Frihed (KiF) - et projekt der startede i andet halvår af 2013 - er handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen inde i en forandringsproces. I skrivende stund er det kun cirka halvdelen af alle afdelinger i KiF, som er gået i gang med at bruge risikovurderingsredskabet i nyoprettede tilsyn, da implementeringsprocessen i helhed forventes at pågå frem til slutningen af 2015. Udrulningen af risikovurderingsredskabet i KiF sker over fire tidsperioder. Hver enkelt tidsperiode omfatter mellem tre og fire KiF-afdelinger, der således introduceres for, uddannes i og begynder at bruge risikovurderingsredskabet på samme tid. Redskabet skal også implementeres i fængslerne, men denne proces befinder sig endnu kun på planlægningsstadiet. Det er således stadig uvist, hvordan brugen af risikovurderingsredskabet LS/RNR vil komme til at påvirke handleplansarbejdet på sigt. Intentionen er, at en gennemført risiko- og behovsvurdering skal danne grundlag for en handleplan "*...med de rette kriminalpræventive indsatser*" (Kriminalforsorgen 2013, s. 9). Med "*de rette*" kriminalpræventive indsatser mener Kriminalforsorgen en handleplan, der udstikker retningen for handling i overensstemmelse med de kriminogene faktorer og behov, som RNR-principperne¹⁶ bygger på.

De KiF-afdelinger, som er begyndt at bruge LS/RNR, har fået instrukser om, hvordan klientens handleplan skal udarbejdes efter en gennemført risiko- og behovsvurdering. Regelgrundlaget for handleplansarbejdet er ikke ændret som følge af indførelsen af LS/RNR, men indholdet i nogle af handleplanmodulets emne-felter skal være anderledes for de klienter, der har fået foretaget en risiko- og behovsvurdering.

I håndbog for anvendelse af LS/RNR i KiF (Kriminalforsorgen 2013) står der f.eks., at feltet om årsager til kriminalitet skal indeholde en beskrivelse af den dom, der udgør grundlaget for tilsynet, herunder tilsynslængde og særvilkår. Der står endvidere, at klientens egen forklaring for den begåede kriminalitet også kan anføres. Dette indebærer en central forandring i forhold til det, som fremgår af de 8 krav til den gode handleplan i det mindste fortolket på baggrund af de sproglige udtryk i respektive styringsdokument.

---

¹⁵ LS/RNR står for "Level of Service/Risk-Need-Responsivity", og det er et standardiseret, evidensbaseret risiko- og behovsvurderingsredskab udviklet i Canada. Vurderingen sker med udgangspunkt i et spørgeskema, der udfyldes af den tilsynsførende i KiF, og det indeholder spørgsmål om en lang række områder herunder f.eks. den dømtes kriminalitetshistorik, misbrugsmønstre, holdninger til kriminalitet mv. Risiko- og behovsvurderingen er udarbejdet med afsæt i primært psykologisk forskning om sammenhængen mellem kriminalitet, øvrig antisocial adfærd, så kaldt antisociale holdninger og forskellige sociale omstændigheder. Forskningen er mundet ud i præciseringen af de 4 (8) faktorer, som anses at have størst værdi i forhold til at forklare begået kriminalitet og vurdere risikoen for fremtidig kriminalitet på individniveau. Resultatet af risiko- og behovsvurderingen giver en indikation på klientens risiko for tilbagefald i kriminalitet samt af de behov klienten har i kriminalpræventiv henseende.

¹⁶ RNR står for Risk-Need-Responsivity, og det er det teoretiske og evidensbaserede fundament, som risiko- og behovsvurderingen LS/RNR bygger på. RNR beskriver en række principper for, hvordan tilbagefaldsforebyggende arbejde skal tilrettelægges, så man opnår bedst mulig effekt. Principperne er udviklet af den canadiske psykolog og forsker James Bonta. Den interesserede læser kan få mere at vide om tilgangen i bl.a. følgende artikel: "Understanding What Works: Lessons for the Nordic Countries?". Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 2010.

Ifølge de 8 krav til den gode handleplan er intentionen med emnefeltet om årsager til kriminalitet at få spurgt ind til *"...mønstrene bag. Har klienten aldrig haft egen bolig, er han blevet fyret mange gange osv.?"* I handleplansmodulet i Kriminalforsorgens klientsystem er underrubrikken til emnefeltet om årsager til kriminalitet også, at beskrivelsen skal inddrage *"... den udløsende faktor, de bagvedliggende årsager og adfærdsmønstre"*.

Inden indførelsen af LS/RNR i KiF var omdrejningspunktet for emnefeltet om årsager til kriminalitet med andre ord at *forklare den kriminelle handling*, mens det nu kun handler om at *gengive den dom*, den kriminelle handling har resulteret i.

Det betyder dog ikke, at det forklarende islæt er blevet forvist fra dokumentationen af handleplansarbejdet, men det er flyttet og skal nu placeres i en anderledes og mere stram struktur end tidligere. Emnefeltet om vurdering og indsatsområder skal fremover udfyldes under fem hovedoverskrifter:

- LS/RNR risiko- og behovsniveau
- Kriminogene behov, beskrivelse og prioritering
- Ikke-kriminogene behov, beskrivelse og prioritering
- Faktorer i forhold til modtagelighed
- Evaluering

Det meste af ovenstående information kan indhentes til handleplanen direkte fra risiko- og behovsvurderingen. Hvis alt går som forventet, bliver det - med andre ord - i mindre grad overladt til den enkelte handleplansansvarlige at foretage en skønsmæssig vurdering af årsagerne til den kriminelle handling og den dømtes ressourcer, barrierer og recidivrisiko.

Sammenfattende betyder dette, at udfordringerne, særlig i forhold til emnefelterne om årsager til kriminalitet samt vurdering og indsatser, stilles i et lidt andet lys, end hvad afdækningen i foreliggende undersøgelse umiddelbart lægger op til. Da handleplansundersøgelsen blev igangsat i 2012, var projektet om indførelsen af LS/RNR i KiF endnu kun på tegnebrættet. Da den kvalitative del af handleplansundersøgelsen gik i gang medio 2013, var det endnu ikke kendt, om og hvordan, LS/RNR skulle komme til at påvirke rammerne for dokumentationen af handleplansarbejdet. I analysen af de 70 handleplansforløb har vi derfor – af gode grunde – ikke kunnet tage hensyn til nylige forandringer i handleplansarbejdet. Det er som følge deraf på sin plads at beskrive, hvorfor og på hvilken måde undersøgelsens afdækning stadig har stor relevans – på trods af LS/RNR og forandringer i handleplansarbejdet.

Eksempelvis har vi i undersøgelsen gjort opmærksom på, at emnefelterne om årsager til kriminalitet samt indsatser og vurdering er temmelig mangelfulde i de 70 handleplansforløb. Ofte er emnefeltet om årsager til kriminalitet enten helt tomt, eller også reproducerer feltet blot den juridiske betegnelse for lovovertrædelsen, dvs. f.eks. kan der stå, at Brian er dømt iflg. § 244, § 266 etc. Indholdet i emnefelterne om vurdering og indsatser har heller ikke været imponerende i de undersøgte handleplansforløb og har, overordnet set, ikke levet op til retningslinjerne i de 8 krav til den gode handleplan. Undersøgelsen har med andre ord peget på forbedringspunkter, som man ikke kan komme udenom, men disse forbedringer skal selvfølgelig ske med hensyn til de nylige forandringer i handleplansarbejdet. Forbedringen af emnefeltet om årsager til kriminalitet skal altså ikke bestå i at fylde mere prosaindhold på, hvis det fremover lever fint op til Kriminalforsorgens krav at gengive dommen.

Ligeledes er handleplansarbejdet på fængslerne i forandring. Fra d. 1. januar 2014 har alle afsonere med en dom på over 7 hverdage fået udarbejdet en afsoningsplan. I afsoningsplanerne beskrives et fåtal indsatser, der skal arbejdes med under straffuldbyrdelsen. Indsatserne identificeres på baggrund af en afdækning af klientens behov, og afsoningsplanen er rammesættende for, hvad der skal arbejdes videre med i handleplanen (Kriminalforsorgen 2014). Med indførelsen af afsoningsplaner kan man forestille sig, at der fremadrettet vil være mere fokus på indsatsdelen i handleplanerne.

Hvorfor og hvordan har undersøgelsen betydning trods forandringsproces?

Der er flere grunde til, at foreliggende undersøgelse – på trods af indførelsen af LS/RNR – stadig har en central værdi i forhold til arbejdet med at kvalitetssikre handleplansarbejdet på Kriminalforsorgens tjenestesteder:

- Undersøgelsen giver et billede af de udfordringer, som handleplansarbejdet stod overfor inden indførelsen af LS/RNR, og det bliver dermed lettere at identificere, om de ønskede forbedringer er sket, hvis Kriminalforsorgen følger op på handleplansundersøgelsen om et antal år.
- Flere af de udfordringer som nærværende undersøgelse peger på drejer sig om karakteren af formidling - dvs. hvordan de handleplansansvarlige formidler (eller undlader at formidle) faglige overvejelser og drøftelser. Formidlingsaspektet har en central værdi i forhold til handleplanens funktion som vidensdelingsredskab, og udfordringerne i forhold til dette aspekt vil med stor sandsynlighed vedblive med at bestå, uanset om der bruges LS/RNR eller ej, fordi den handleplansansvarlige stadig skal beskrive f.eks. vurderinger og indsatser. Godt nok bliver vurderinger og indsatser mere systematiserede og delvis automatgenererede i kraft af LS/RNR, og der bliver dermed mindre rum for individuelle formidlingsudtryk. Og godt nok kan en del af arbejdet i LS/RNR overføres til handleplansmodulet, men det vil stadig være nødvendigt for den handleplansansvarlige at skrive på en forståelig og gennemskuelig måde og at gøre rede for relevante faglige overvejelser.
- Undersøgelsen peger også på udfordringer, som er af mere principiel karakter. I temaet om "Løvehoved, kasketkarl og halvnøgen dame" rejser vi f.eks. spørgsmålet, om alle typer af oplysninger om en klient hører hjemme i en handleplan. Skal oplysninger med en meget uklar betydning i forhold til kriminalitet og recidivforebyggelse eksempelvis inddrages? Og i temaet "Mest af pligt?" rejser vi spørgsmålet, hvorvidt der er en nedre grænse for omfanget af oplysninger, for at en handleplan kan siges at være en *handleplan*. Disse udfordringer er principielle og derfor også relevante på trods af indførelsen af LS/RNR.
- Endelig kan det ikke udelukkes, at de udfordringer, som vi peger på i undersøgelsen, også er knyttet til en mangelfuld dokumentationsdisciplin og/eller manglende tid til dokumentation af handleplansarbejdet. Disse udfordringer vil med stor sandsynlighed også leve videre og kræve handling trods indførelsen af LS/RNR. I den forbindelse skal det understreges, at mangelfuld dokumentationsdisciplin og/eller manglende tid til dokumentation ikke nødvendigvis er udtryk for problemer på individniveau og formentlig heller ikke løses bedst på individniveau. Udfordringerne er med andre ord ikke nødvendigvis udtryk for, at den enkelte handleplansansvarlige undlader at dokumentere eller undlader at følge retningslinjerne for dokumentation. Der er også andre mulige

forklaringer. Rammerne for dokumentationsarbejdet kan f.eks. være uhensigtsmæssige både i forhold til den tid, det er muligt at afsætte til dokumentation, de tekniske løsninger der findes til dokumentation, og hvordan de forskellige IT-systemer spiller sammen, den uddannelse de handleplansansvarlige modtager i forhold til dokumentation, og den rolle dokumentation helt grundlæggende har i forhold til det praktiske arbejde med at forebygge recidiv.

Er der sammenhæng mellem dokumentation og praksis?

Som nævnt tidligere viser en undersøgelse af handleplansarbejdet i den svenske kriminalforsorg, at handleplansarbejde på henholdsvis det praktiske og det retoriske plan er to vidt forskellige ting. Den svenske undersøgelse bygger bl.a. på observationer af handleplansarbejdet, et studie af skrevne handleplaner og vignetbaserede interviews med handleplansansvarlige. Undersøgelsen leder frem til en række konklusioner herunder nogle, som er særdeles vigtige i forhold til den danske undersøgelse. Forfatterne til den svenske undersøgelse sammenfatter bl.a., at handleplansarbejdet tilsyneladende lever sit eget liv ved siden af hverdagen i det kriminalforsorgsfaglige arbejde, og at manglerne i forhold til dokumentation ikke nødvendigvis afspejler, at der er mangler i det praktiske arbejde med at hjælpe klienterne på vej til et liv uden kriminalitet. *"VSP [verkställighetsplanering, hvilket kan sammenlignes med handleplaner] är ett centralt dokument, men det används i många fall mekaniskt och i detta komplexa dokument är bilden av klienten och dennes livssituation ganska vag [svag]. VSP handlar mer om Kriminalvårdens arbete och verkställighet [straffuldbyrdelse] än om klientens liv ... Det är Kriminalvårdens klassificeringar och insatser som är i fokus och det är viktigare att det finns uppgifter på specifika platser i dokumentet än att de ger en sammanhängande bild av klienten och dennes situation"* (Svensson og Persson 2013, s. 7).

I analysen af handleplansarbejdet drager forfatterne paralleller til en tidligere undersøgelse, som havde fokus på arbejdet med at udarbejde personundersøgelser i svensk Kriminalforsorg. I denne undersøgelse (Svensson og Persson 2011) konstaterede forskerne, at der var forskel mellem, hvordan de tilsynsførende argumenterede i det konkrete arbejde med at udarbejde personundersøgelser, og de argumenter Kriminalforsorgen henviste til som organisation. Dette fik forfatterne til at pege på forekomsten af henholdsvis en organisations- og en professionslogik. Mens organisationslogikken fortæller noget om de styringsteknikker, metoder og begreber, som organisationen gør brug af i retningslinjerne for arbejdet med personundersøgelser, så refererer professionslogikken til de metoder og tænkemåder, som ligger til grund for en særskilt profession, i dette tilfælde socialarbejderens profession. I undersøgelsen konstateres det, at organisationen har fokus på risiko og håndteringen af kriminalitet, og udgangspunktet for arbejdet er her at hente støtte i teorier om kriminogene behov og risikofaktorer. Professionslogikken for de socialarbejdere, der f.eks. arbejder indenfor den fri kriminalforsorg, er imidlertid individets velbefindende, og dette arbejde udøves med udgangspunkt i sociale teorier og metoder i bred forstand (Svensson og Persson 2011).

I studiet af handleplansarbejdet i svensk kriminalforsorg er det derimod tilsyneladende organisationslogikken, som er den fremherskende – også på professionsniveau. *"Alla förhåller sig till direktiv och riktlinjer, framför allt i retoriken, men även i praktiken. När de som arbetar med VSP beskriver det arbetet talar de i samma termer som återfinns i organisationens anvisningar över arbetet, det är en hög grad av samstämmighet i argumentationen och man kan säga att Kriminalvårdens tankar om VSP är väl implementerade i organisationen. Det finns ingen separat professionslogik som kommer till uttryck i retoriken hos de intervjuade. Däremot framgår det att förutsättningarna att leva upp till det efterfrågade*

sättet att arbeta med VSP kunde varit bättre, primärt handlar det om att det är ont om tid för detta arbete och att andra arbetsuppgifter, framför allt på anstalt, konkurrerar om den tid som finns” (Svensson og Persson 2013, s. 50).

I observationerne af handleplansarbejdet i praksis kunne forskerne heller ikke få øje på en særskilt professionslogik i den mening, at der enten var en gennemtænkt, sammenhængende tanke bagved alternative måder at arbejde med handleplaner på, eller at arbejdet blev baseret på en anden form for ekspertise eller andre begreber, end hvad som fremgik af officielle dokumenter og retningslinjer. Derimod kunne forskerne – som nævnt – se, at der var en mekanisk måde at forholde sig til arbejdet med ”verkställighetsplaner” på, og at der sideløbende med dette mekaniske arbejde foregik et andet arbejde: *”Utan uttalade argument om att göra motstånd, mer som ett sätt att bara göra det som man som människa tror på, pågick ett annat arbete med klienterna och deras planering parallellt med VSP-arbetet. Det handlar där om det löpande utbytet med klienterna i småprat och mellan formaliserade insatser som VSP och program, där tjänstemännens etos¹⁷ [vores fodnote] och medmänskliga engagemang för klienterna visade sig. De kommentarer och korta samtal som sker där har också en riktning mot klienternas förändring, mot att ’leva normalt’ i samhället, men detta är mera miljöterapeutiskt präglad än relaterat till What Works-agendan”* (Ibid., s.50). Når vi – i foreliggende undersøgelse – belyser, at der er eksempler på handleplaner, som indeholder så lidt information, at de fremstår meningsløse og ubrugelige, så er det måske i virkeligheden en mekanisk tilgang til handleplansarbejdet, som manifesterer sig.

Endelig bliver det i den svenske undersøgelse konkluderet, at VSP er et dokument, der frem for alt tilfredsstillende Kriminalforsorgens behov for orden og at kunne vise, hvad man gør. *”Som vi sett så avspeglar VSP bara en del av det som görs under en verkställighet och det är inte givet att det som noteras i VSP är det som har mest inverkan på klientens utveckling”* (ibid., s. 51).

Det at placere menneskers livshistorie og problemer i kategorier er imidlertid ikke noget, som er specifikt for den svenske Kriminalforsorg, konstaterer forskerne endvidere. Det er derimod et almengyldigt træk ved alle organisationer, der beskæftiger sig med behandling af mennesker. For at gøre dømte personer håndterbare i Kriminalforsorgens organisation så er de nødt til at gå igennem en klientgørelsesproces, hvor de registreres, vurderes og klassificeres. Hvis de dømte ikke transformeres til klienter, så kan de heller ikke placeres på den mest hensigtsmæssige afsoningsinstitution og få tilbud om indsatser. Komplexiteten i de dømtes problemstillinger er nødt til at reduceres for at blive håndterbare, og i denne proces har handleplanen en central funktion. Men selvom kompleksiteten reduceres, betyder det ikke, at kompleksiteten forsvinder helt, og den ”rest” som ikke får plads i handleplansboksen ignoreres ikke nødvendigvis af Kriminalforsorgens medarbejdere. Den vigtige pointe er dog, at det resocialiserende arbejde, som foregår på Kriminalforsorgens tjenestesteder, ikke kan reduceres til det, som er dokumenteret i handleplanerne.

Foreliggende undersøgelse af handleplansarbejdet på tjenestestederne har ikke haft til formål at sammenligne med Sverige, men i forsøget at finde forklaringer på de mønstre, undersøgelsen afdækker, har vi skuet til den svenske undersøgelse. Dette har gjort, at vi er blevet opmærksomme på forhold, der

---

¹⁷ Med etos menes et sæt af fundamentale moralske værdier som kendetegner en person, et samfund, en kultur e.l. (www.sproget.dk).

også er relevante i dansk sammenhæng og kan bidrage til at sætte undersøgelsens resultater i et større perspektiv.

Sammenfattende kan resultaterne af foreliggende undersøgelse ses som udtryk for forhold på (mindst) to niveauer - nemlig medarbejderniveau og det organisatoriske niveau. De to niveauer er selvfølgelig gensidigt afhængige, men pointen er blot, at når handleplansarbejdet skal udvikles og kvalitetssikres på tjenestestederne, så er det nødvendigt, at udviklingsarbejdet retter sig mod begge niveauer. De handleplansansvarlige skal f.eks. reflektere over, hvilke oplysninger de inkluderer i handleplanen, og hvordan vurderinger og overvejelser formidles. Og Kriminalforsorgen bør overveje, om handleplanen fremover kan og skal opfylde alle de funktioner, som den er sat til virkeliggøre officielt. Desuden bør det overvejes, hvordan rammerne for handleplansarbejdet generelt skal udformes, så de på bedst mulig vis understøtter dels de funktioner handleplansarbejdet forventes at opfylde, og dels understøtter det arbejde de handleplansansvarlige skal udføre i praksis.

Litteraturliste

Lovtekster:

- BEK nr. 727 af 26/06/2006 Gældende: *Bekendtgørelse om begrænsning af Kriminalforsorgens pligt til at udarbejde handleplaner efter straffuldbyrdelsesloven for indsatte, prøveløsladte og betinget dømte*
- CIR 1H nr. 9398 af 26/07/2013 Gældende: *Cirkulære om udarbejdelse af handleplaner efter Straffuldbyrdelsesloven m.v. (Handleplanscirkulæret)*
- LBK nr. 435 af 15/05/2012 Gældende: *Bekendtgørelse af lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (Straffuldbyrdelsesloven)*
- VEJ nr. 9399 af 26/07/2013 Gældende: *Vejledning om udarbejdelse af handleplaner (Handleplansvejledningen)*

Interne dokumenter:

- Kriminalforsorgen (2011): *8 krav til den gode handleplan.*
<http://www.kriminalforsorgen.dk/Værktøjskassen-2585.aspx> (set d. 7.11. 2014)
- Kriminalforsorgen (2013): *Risiko-Behov-Modtagelighed. En beskrivelse af principperne bag LS/RNR. Level of Service/Risk-Need-Responsivity.* Kriminalforsorgen, internt undervisningsmateriale
- Kriminalforsorgen (2014): *Indstilling – modtagelsesafsnit. Endelig indstilling om differentiering af fængslernes modtagelsesprocedurer, udformning af aktivitetsplan for ophold i modtagelsesafsnit, herunder forventet opholdstid samt evalueringsdesign.* Kriminalforsorgen, internt arbejdsrapport

Rapporter og øvrig litteratur:

- Larsen SN. & IK. Pedersen (Red.) (2011): *Sociologisk leksikon.* Hans Reitzels Forlag
- Rigsrevisionen (2011): *Beretning om Kriminalforsorgens initiativer til forebyggelse af dømtes tilbagefald til kriminalitet.* Statsrevisorerne, Folketinget. København.
- Rönneling A., N. Sørensen og P. Bak (2013): *Hvordan og hvor meget? En kvantitativ undersøgelse af handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen.* Kriminalforsorgen
- Svensson, K. og A. Persson (2011): *Personutredningar: Organisation, profession och (risk)bedömning.* Utvecklingsenheten, Kriminalvården
- Svensson, K. og A. Persson (2013): *Verställighetsplanering i praktik och retorik.* Utvecklingsenheten, Kriminalvården

Bilag 1: Eksempel på handleplan

KRIMINALFORSORGEN

Sydsjælland og Lolland-Falster Kif
Møllegade 5 A

4700 Næstved
Tlf. 72 55 71 20 - Fax 72 55 71 02

Afdelingen.Sydsjaelland@kriminalforsorgen.dk

Version nr.: 008 oprettet den 29. oktober 2010
Handleplanen er senest redigeret den 21. december 2010
Journalnummer: '

Placering:
Handleplansansvarlig:

HANDLEPLAN

Efternavn:			
Fornavn:			
Adresse:			
Cpr-nr.:	Telefon:	Statsborgerskab: Danmark	Indsættelsesdato:
Dom: Kombinationsdom + tilsyn			Domsdato: 05-03-2009
Tilsynsperiode: 24		Kriminalitet: 07 - Grov narkotikakriminalitet	
Vilkår:			
Strafberegning:			
Personundersøgelse (§ 808):		Mentalundersøgelse (§ 809):	

Oplysninger:

Beskrivelse:

Bolig:

Det er nu lykkedes H at finde sig en lejlighed, som han kan leje til 2900,- incl. Boligsikring. Lejligheden lejes igennem en privat, som i de sidste par år har haft sat den til salg, men uden held. Den er stadig til salg. Lejligheden ligger i _____ på adressen _____, den er på 33 m², men er med eget køkken og bad, hvilket H glæder sig til. Han har aftalt med udlejer at hvis nu nuværende lejer fraflytter før tid, kan H overtage den med det samme.

20.12.2010

flyttede i oktober ind i ovennævnte lejlighed. er glad for at bo der.

Økonomiske forhold:

H mistede sin far for et par år siden. I den forbindelse arvede han 120.000,- ved sin 18 års fødselsdag. Pengene blev brugt i løbet af 13 dage, og først bagefter blev han klar over at de penge skulle han have levet af de næste 3½ år, da kommunen ikke gik ind og hjalp ham økonomisk grundet arven. Nu modtager han kontanthjælp fra _____ kommune.

har en husleje på 2950,- incl. alt. Skylder politiet 25.000,- (sagsomk)kommunen 20.000 (indskud til lejlighed) bank 25.000,- (billån). _____ har været ham behjælpelig med diverse afdragsordninger og aftaler, så udgifterne er der styr på. _____ har når alt er betalt 1100,- til sig selv om måneden. det er ikke meget, men han klare sig ved at han handler økonomisk og spiser både morgenmad og frokost på _____

Efter sin løsladelse har der været nogle problemer i forhold til ikke at få betalt huslejen og heller ikke at have fået udb. Sin kontanthjælp op til sin indsættelse. Skulle søge kontanthjælp på ny. via _____ har H fået ordnet det med sin kontanthjælp, så han nu har lidt at leve for, det er dog stadig ikke nok til at kunne betale sin husleje, hvorfor jeg har rådet ham til at søge om engangshjælp til dette. H har via _____ fået fat i et skema til enkeltydelse, og vil sammen med dem få det udfyldt og sendt af sted.

20.12.2010

der er kommet styr på ovenstående, og tingene kører nu igen automatisk.

Uddannelse:

Med hensyn til uddannelse har H og _____ lavet aftale om at H efter afsoning skulle i gang med at forbedre sin 9. klasse. planen var at blive tilknyttet VISP, så der bliver lagt et optimalt uddannelses forløb. kunne også godt tænke sig at komme ind for forsvaret.

Har under sin afsoning været tjekket for ordblindhed, hvilket nu er blevet bekræftet at H ikke har dette, men at det i stedet handler om at H bare kan have lidt svært ved det boglige, da han er gået tidligt ud af skolen. Han skal derfor bare have lidt ekstra hjælp. Fængslet ville sende ordblinde testen til kommunen. H regnede med at når han kom tilbage fra afsoning skulle fortsætte på _____ og så i gang med 9. klasse. Han er i stedet henvist til spor 1- H forstår ikke dette, men vil når _____ er tilbage fra ferie i næste uge tale med hende om det. Ligesom H havde jeg også fået samme forståelse ved vores fællesmøde kort inden H skulle starte afsoning. Han er heller ikke længere i vaskeriet.

20.12.2010

i forbindelse med fællesmøde på kommunen blev det besluttet at der skulle arbejdes videre med at finde H et praktiksted indenfor kok, bager, slagter eller lign. samtidig skal han i gang med Vuc. indtil der var noget nyt i forhold til praktik, var aftalen at H kom tilbage på _____ g fortsætte med at komme der indtil en praktikaftale er i hus. efterfølgende har H nu været til samtale i Kvickly, hvor han skal starte et 26 ugers praktikforløb ved slagteren / delikatessen. H glæder sig og havde en rigtig god samtale med varehuschefen, sammen med jobkonsulenten. arbejdstiderne er endnu ikke fastlagt, men der har været talt om 5-6 timer dagligt, da han også ved siden af skal i gang med VUC dansk og matematik. har været igennem en FVU test, men der kom ikke noget brugbart ud af den, hvorfor

nu har henvist ham til VISP. han afventer tilbagemelding fra

Beskæftigelse:

har under sit ophold på været i et praktikforløb på ca. 2 mdr. i Dansk maskinservice. det var et firma som meddomfældte havde. da deres forhold ikke fungerede og firmaet heller ikke stoppede han.

har under sin tilknytning til og op til sin afsoning været den daglige leder af vaskeriet. dette er nu stoppet se. uddannelse.

20.12.2010

se uddannelse

Interesser / fritid/social kompetencer:

ser tv, er sammen med sine venner både hos ham, dem og i byen.

20.12.2010

skal igen i år holde jul inde på Christania. sidste år var han afsted sammen med en af medarbejderne fra han syntes så godt om det sidste år, at han har besluttet sig for at tage derind igen i år. denne gang alene, hvilket han ikke har noget problem med, da der kommer mange enlige og det er det rene sammenhold og hygge. den 25 holder han juleaften sammen med sin mor, hendes kæreste og H's søster.

Familie og andet netværk:

H har en rigtig god og tæt kontakt til sin mor og hendes kone Parret bor i , hvilket betyder at H ofte besøger dem og de ham. Det var svært for H i starten at vænne sig til at hans mor var lesbisk og havde valgt at bo sammen med en kvinde frem for hans far. Nu har han det fint med det og kan kun tale positivt om sin mor og . Jeg havde tidligere forstået at det var , mor der havde fået en blodprop, men det er altså kæresten til moderen der havde fået. hun er meget svækket og sidder i kørestol og skal hjælpes dagligt.

H har 5 halvsøskende fra sin fars side. Han har kun kontakt til den 1 år ældre bror som også bor i

H har en bred omgangskreds. Det er både personer der kommer i og nogen der ikke gør. Han har ikke siden kriminaliteten haft kontakt med medsigtede, og ved ikke hvor han bor eller hvad han laver. Se også fritidsinteresser

Somatisk helbredstilstand:

har en scheuermann, som han i perioder døjer med. det er ikke så galt at han slet ikke kan lave noget, men skal tage højde for at han ikke kan klare for tunge løft. er født med en hjerteklap der ikke er færdigudviklet. har gået til kontrol indtil sit 18 år. ingen problemer med dette.

Psykisk helbredstilstand:

ingen bemærkninger

Afhængighed/misbrug:

H har haft et misbrug af amfetamin, hash, svampe, ecatazy mm. Han valgte selv at tage den kolde tyrker med støtte fra Man havde tilbudt ham medicin men H afslog, da han også så det som en afhængighed og ved med sig selv, at der så bare var risiko for at han blev pillemisbruger.

med hensyn behandling af misbrug / vilkår har dette været varetages i forbindelse med H's tilknytning til . jeg er dags dato blevet oplyst af H at der ikke længere er noget der hedder "misbrugsklassen". H ligger stadig løbende urinprøver, men der bliver ikke fulgt op på udslaget af disse andet end ved de ½ og helårsmøder. H ryger stadig hash, men med flere ugers mellemrum. Det er også ; opfattelse at forbruget er væsentligt sat ned

Årsager til kriminalitet:

Herunder udløsende faktor, bagvedliggende årsager samt adfærdsmønstre:

årsagen til hans kriminalitet skyldes at han den gang boede på gaden og ikke havde noget forsørgelsesgrundlag, da han som før nævnt skulle leve af sin arv, som han havde brugt på 13 dage. Han forsørgede derfor sig selv med indbrud / tyveri og salg af stoffer.

- .. nar den 10.6 fået afslag på fodlænke. Har derfor afsonet de 30 dage.

afsoningen forløb uden problemer. Han formåede at holde sig fra hashen under afsoning, og havde det godt ved at passe sit arbejde. På den måde gik tiden også utrolig hurtigt syntes han.

Vurdering og indsatsområder:

Vurdering - herunder ressourcer, barrierer, recidivrisiko, sammenhæng mellem kriminalitet og indsatsområder:

ressourcer:

- bolig
- styr på økonomien
- stoffri, med et væsentligt mindre forbrug af hash
- syntes selv at livet er blevet fedt igen
- er bevidst om at han ikke skal presse på med skole / job før han er egentlig klar til det
- har nu et ønske om at komme videre i forhold til uddannelse, og der er også sammen med sagsb. fra kommunen lagt en plan.
- har fået overstået sin afsoning.

Barriere:

umiddelbart ses ikke nogen barriere der gør at der er risiko for ny kriminalitet, så længe han er så målrettet som han er og bevidst om egen situation. selv siger at hvis han mistede sin mor, eller sin lejlighed ville der være risiko for ny kriminalitet. det er meget vigtigt for ham at have egen bolig og hans mor betyder alt for ham.

der vurderes ikke risiko for ny kriminalitet.

set i forhold til den udvikling som har været igennem under sin tilknytning til , beskrives til at han er blevet meget mere moden og han har fået mål og værdier for livet og for sig selv. Han er en rar person at være sammen med.

H har nu været tilknyttet i så længe, at han nu også er parat til at komme videre. efter afsoning, er det derfor aftalt at der tages fat i det. se indsatser.

Konkrete indsatser – prioritering, hvem gør hvad, hvornår:

- Jeg får lavet aftale med kommunen om et fællesmøde (dette er aftalt til den 8.11.2010 kl. 11.00)
Afklaring med kommunen om hvad der skal ske i forhold til uddannelse for H. havde forstået at der allerede forinden afsoning var lagt en plan, men det viser sig at denne ikke er sat i værk endnu.

20.12.2010

fællesmøde har været afholdt og der er lavet planer. se pkt. uddannelse.

Samarbejdspartnere:

Hvilke:

kursuscenter

kommune

Koordineret handleplan (Sag i kommunen, klients samtykke, opfyldt forpligtelse herfra):

ja, den koordinerede handleplan foregår i samarbejde med _____, et aktiveringssted via _____ kommune, samt sagsb. fra jobcentret

8 krav til den gode handleplan

Husk, når du arbejder med handleplaner:

1. At **inddrage klienten** fra start til slut
2. At have fokus på **årsagerne til kriminalitet og recidiv**
3. At planen skal skabe **overblik over mål og retning**
4. At redegøre for dine **faglige overvejelser og vurderinger**
5. At skrive **kort og præcist** – relevant og (f)aktuelt
6. At **sikre sammenhæng** mellem beskrivelse, vurdering og indsats
7. At revidere, når der sker **væsentlige ændringer**
8. At udfylde punktet om **koordinering med kommunen**.